

A Pozsonyi Magyar Királyi
Erzsébet Tudományegyetem
1915/16.-1917/18. tanévi irataiból

A POZSONYI
MAGYAR KIRÁLYI ERZSÉBET-TUDOMÁNYEGYETEM
1917/18. TANÉVI IRATAIBÓL.
1. FÜZET.

EX ACTIS UNIVERSITATIS SCIENTIARUM
REGIAE HUNGARICAE ELISABETHINAE POZSONYENSIS
ANNO MCMXVII—XVIII.

← FASCICULUS I. →

AZ 1917/18. TANÉVRE MEGVÁLASZTOTT

EGYETEMI HATÓSÁGNAK BEIKTATÁSA

ÉS A

TANÉV MEGNYITÁSA

ALKALMÁBÓL, 1917. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 18-ÁN

TARTOTT

ÜNNEPÉLYES EGYETEMI KÖZGYÜLÉS.

CONVENTUS GENERALIS SOLENNIS

OCCASIONE

INSTALLATIONIS MAGISTRATUS UNIVERSITATIS

ET

INCHOATIONIS ANNI SCHOLASTICI MCMXVII—XVIII

DIE XVIII. SEPTEBRIS ANNI MCMXVII. CELEBRATUS.

POZSONY.

EDER ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

1917.

I.

DR. KÉRÉSZY ZOLTÁN

AZ 1916/17. TANÉV

REKTORI HATÁSKÖRREL FELRUHÁZOTT DEKÁNJÁNAK

BESZÉDE,

MELLYEL AZ 1916/17. TANÉVRŐL BESZÁMOL.

ORATIO

DRIS ZOLTANI KÉRÉSZY

DECANI, RECTORIS PRO ANNO SCHOLASTICO MCMXVI—XVII

MUNERE FUNGENTIS, EUNDEM ANNUM RESPICIENTIS.

Igen tisztelt egyetemi Közgyűlés!

Mai ünnepélyes egyetemi közgyűlésünknek tárgyát egy felől az 1916—17-iki tanévre való visszapillantás és a jövő 1917—18. tanévi Rector Magnificus ünnepélyes beiktatása, másfelől az új egyetemi év megnyitása képezi. Nekem az előbbi kettős feladat, t. i. a mult tanévről szóló beszámoló beszéd megtartása s az új rektor beiktatása jutott tiszteletemül; de mielőtt e feladat teljesítéséhez kezdenék, tisztelettel üdvözlöm az egyetem tanári testületét, hallgatóságát, a különféle hatóságok, intézetek érdemes képviselőit s egyáltalán kedves vendégeinket, kik mai ünnepélyünkön való nagybecsű megjelenésükkel az egyetem iránt érzett őszinte rokonszenvüknek és szives érdeklődésüknek újabb tanújelét adni kegyeskedtek.

A lefolyt emlékezetes tanévet 1916. szeptember hó 30-án nyitottuk meg ugyanolyan, vagy talán még komorabb hangulatban, mint az előző két egyetemi esztendő. Hiszen a hazánk keleti határán oroszok betört oláh hadsereg akkor a kincses Erdély földjének jelentékeny részét birtokában tartotta s valljuk be, hogy abban a válságos időben minden bizakodó hangulatunk mellett is nem egyszer elfogta lelkünket a mélységes hazafiúi aggodalom: vajjon képesek leszünk-e elhárítani a hazánk területi épségét fenyegető súlyos veszedelmet? De hála legyen a magyarok Istenének s a mi és derék szövetségeseink csapatai csodás vitézségének,

ez a nagy veszély immár végleg elmúlt tőlünk. Ám a véres harc, az egész világot lángba borító élet-halál küzdelem még mindig tart s fájdalom, nem teljesedett be az a reményem, hogy a háborús zivatar közepette megindult rektori évem a béke derűjében fog leáldozni. A borzalmas világháború még egyre tombol, a béke derengésének csak igen halvány sugarait látjuk felcsillámlani; de mégis egy feltétlenül megnyugtató pozitív eredményre büszke örömmel, hazafias önérzettel mutathatunk rá, hogy t. i. bármily fájdalmas áldozatokat követelt s fog még követelni tőlünk a világtörténelem e legvéresebb, legborzalmasabb küzdelme, immár nem kétséges, hogy szeretett hazánk e rettenetes mérkőzésből területi és politikai integritásának teljes sértetlenségével fog kikerülni.

Egyetemünk tehát, mint az előző két tanévben, úgy a most lefolyt 1916—17-iki egyetemi évben is, a háborús szenvedésekkel s nélkülözésekkel küzdve folytatatta a maga kultúrmunkáját.

Nem sokára az egyetemi tanév megnyitása után az akkor akadályozva levő prorektor úr helyett dr. Falcsik Dezső kollegámmal az egyetem nevében hódoló tiszteletünket tettük Izabella főhercegasszony Ő császári és királyi Fenségénél, aki tisztelgésünket igen szívesen méltóztatott fogadni s egyetemünk ügyei iránt a legmelegebb érdeklődést volt kegyes tanúsítani.

A háborús viszonyokra, különösen az akkor Erdélyben dúló harcok okozta izgatottságra és a csapatszállításokból eredő közlekedési zavarokra való tekintettel, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr rendelete értelmében az előadások a szabályzatban előírtnál későbbi időben, október hó elején kezdődtek meg.

Beiratkozott a jog- és államtudományi karra az I. félévben 152 hallgató és pedig 119 rendes és 33 rend-

kivüli hallgató, ez utóbbiak között 27 nő; a II. félévben ugyancsak 152 hallgató és pedig 121 rendes és 31 rendkívüli hallgató, ez utóbbiak között 23 nő.

Egyetemünk vonzóerejének, nemzeti és kulturális hivatásának hathatós bizonyítéka az az örvendetes tény, hogy a mind kedvezőtlenebb viszonyok közepette, a folyton nagyobb mérvű katonai, illetve népfelkelői behívások dacára az egyetem népessége az előző tanévéhez képest semmi csökkenést nem tüntet fel. Fájdalom, az év elején beiratkozottakból évközben többen kénytelenek voltak tanulmányaikat félbeszakítani, hogy egy nagyobb, szentebb kötelességet teljesítsenek, t. i. az annyi ellenségtől megtámadott hazának védelmére siessenek. És fájó szívvel értesültünk a lefolyt tanév alatt is több derék hallgatónk hősi haláláról, egyiknek, másiknak megsebesüléséről, avagy fogságba jutásáról. Elesett hős hallgatóink emlékét szívünkbe zárjuk s majdan egyetemünkön megörökítjük, a sebesültek s betegeknek mielőbbi gyógyulást kívánunk, a fogságban levőket s a harctéren küzdőket pedig szeretettel visszavárjuk.

Az egyetemi ifjak lefolyt tanévi szorgalmáról, magaviseletéről s előmeneteléről csak a legmelegebb elismeréssel emlékezhetem meg. Mert a tanév folyamán megannyian kifogástalan, sőt példás, valóban úri magaviseletet tanúsítottak s tulnyomó többségük hivatását komolyan átérezve, lelkiismeretes buzgalommal szentelte magát tudományos feladatainak. Midőn egyetemi ifjúságunk komoly gondolkozásáról s szép magaviseletéről ezen alkalommal örömmel emlékezem meg, érette az egyetemi tanács nevében köszönetemet és elismerésemet fejezem ki.

Névszerint fel kell emlitenem azon hallgatóinkat s szigorlatozóinkat, akik a lefolyt tanévben vizsgáikat, illetve szigorlataikat *kitiüntetéssel tették le*. Nevezetesen pedig kitiüntetéssel képesítették:

az I. alapvizsgán:

Rudványi Titus

Székely Tibor

Tubán Gyula Tibor.

a III alapvizsgán:

Borovánszky Antal

Fischer Géza

Vályi Lajos.

A jogtudományi szigorlaton kitüntetéssel nyertek képesítést: *Fodor János* (történeti), *dr. Haspel Antal* (tételes és történeti).

Tanári karunk a szegénysorsú, szorgalmas és jó előmenetelű hallgatóknak *tandijmentességet* engedélyezett; és pedig az első félévben egész tandijmentességben öt, féltandijmentességben négy hallgatót, a második félévben egész tandijmentességben hét s féltandijmentességben egy hallgatót részesítettünk.

Szorgalmuk és előmenetelük alapján *ösztöndíjban* részesültek a következő egyetemi hallgatók: *Gyurtsy József*, állami nevelési ösztöndíj = 700 K, *Hetényi Imre*, állami nevelési ösztöndíj = 700 K, *Hrabovetz Alajos*, győri *Dlabács-féle* ösztöndíj = 200 K, *Tordi Valér* ugyanazon ösztöndíj = 300 K összeggel, végül *Málassy Imre* joghallgatót a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 200 K tanulmányi segélyben részesítette.

Az egyetemi tanács s a jog- és államtudományi kar a mult tanév folyamán egyetemünk javára irányuló több üdvös intézkedést létesített, számos nagy horderejű alkotást kezdeményezett avagy valósított meg.

Az oly nagy fontosságú *szemináriumi intézményt* teljesen sikerült megalkotnunk. A jog- és államtudományi kar tiz szemináriumnak a szervezését határozta el, amely határozatot a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr jóváhagyván, egyuttal megerősítette a kar által kidolgozott általános szemináriumi szabályzatot s megengedte, hogy a jóváhagyott szabályzat alapján a szemináriumok működésüket alkalmas időben megkezdhessék. A miniszter úr

továbbá az összes szemináriumok berendezési költségeinek fedezésére 20.000 koronát utalványozott ki, a szemináriumok működésben tartásához szükséges kiadások fedezhetőse céljából pedig — az 1916/17. tanév elejétől kezdve — tanévenként 10.000 korona általányt engedélyezett s az 1916/17. tanévre ezen általányt ki is utalványozta. Majd a miniszter úr a már megerősített szemináriumi szabályzatot jóváhagyási záradékkal is ellátta.

A szükséges anyagi eszközöket a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr áldozatkészen rendelkezésünkre bocsátván, a szemináriumok berendezésére irányuló munkálatokat tüstént megkezdettük s azok számára tekintélyes mennyiségű tudományos művet szereztünk be. A büntetőjogi, jogbölcseleti, közgazdaságtani s egyházjogi szemináriumok — a kar által jóváhagyott különleges szabályzatok alapján — működésüket a tanév folyamán már tényleg meg is kezdték. Hálás köszönetet kell mondanunk *dr. Jankovich Béla*, volt vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak, hogy az anyagi előfeltételek biztosításával e nagyfontosságú intézménynek egyetemünkön való megalkotását lehetővé tette.

Ugyancsak az egyetemi tanítás sikerének előmozdítása céljából a jog- és államtudományi kar *gyakorlati joganyaggyűjtemény* létesítését hozta a miniszter úrnál javaslatba s e célból megfelelő, egyszersmindenkorra szóló, valamint évi dotáció engedélyezését kérelmezte. A miniszter úr a javaslatot elfogadván, a gyűjtemény céljára egyelőre 5000 K-t utalványozott ki, az évi dotáció megállapítását későbbi időre tartván fenn. A joganyaggyűjteményt *dr. Finkey Ferenc* kartársunk nagy buzgalommal s kiváló szakértelemmel szervezte, miért neki ezuttal is meleg köszönetünket fejezem ki. Hasonlóképen köszönetet kell mondanunk mindazoknak a közigazgatási s bírói hatóságoknak, szociális, gazdasági

egyesületeknek stb., melyek a gyűjtemény anyagát gyarapítani szivesek voltak.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az egyetemi tanács kérelmére az egyetemi *ifjúsági olvasóterem* céljára 1000 koronát utalványozott ki s megengedte, hogy a volt pozsonyi jogakadémiai olvasókör vagyonának jövedelme ugyanezen célra használtassék fel.

Az *egyetemi könyvtár* a múlt tanévben részint vétel, részint ajándék útján 2717 kötettel gyarapodott s összes állaga jelenleg 67600 kötet.

A rendes könyvtári évi javadalmon felül a miniszter úr 2000 koronát bocsátott rendelkezésünkre, hogy ezen összegből a dr. Kaczander Gyula volt orvostanár által egybeállított s dr. Herzog Ferenc kollegánk által felülvizsgált és approbált jegyzékben foglalt tudományos művek a majdan felállítandó orvostani tanszék számára megszereztessenek.

Egyetemi tanácsunk továbbá lépéseket tett a boldogult dr. Pantocsek József volt állami kórházi igazgató növényteni könyvekből s folyóiratokból álló nagyértékű tudományos hagyatékának az egyetem számára leendő megszerzése iránt. A tanács javaslatára a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr dr. Richter Aladár nyugalmazott egyetemi tanár és dr. Kumlik Emil egyetemi könyvtárigazgató urakat felkérte a hagyaték szakszerű megbecsülésére, kiknek erről szóló jelentését a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz felterjesztettük.

A miniszter úr az egyetemi *Diákasztalnak* a Tanács által kidolgozott szabályzatát jóváhagyási záradékkal látta el. Különbösen ez az üdvös célú intézmény a múlt tanév folyamán az eddiginél kiterjedtebb mérvben folytatta áldásos működését, mert azonkívül, hogy hét hallgatónak teljesen ingyen és kettőnek féldijas étkezési segílyt nyújtott, még négy hallgatót lakássegélyben is részesítettünk.

Az egyetemi tanács egyáltalán buzgón fáradozott a végből, hogy hallgatóink lehetőleg anyagi nélkülözésektől és gondoktól menten szentelhessék magukat az egyetemi tevékenységnek. Mert jól tudjuk, hogy a mai rendkívüli időkben, amidőn a megélhetési viszonyok oly rettenetesen nyomasztóak s a diáknyomor már valóban ijesztő mérvet öltött, nemcsak az egyetemeknek, de az államnak és a társadalomnak is kötelessége mindent elkövetni, hogy az ifjúság érdekében helyes alapokon szervezendő szociális, tápláló s nevelőintézetek minél nagyobb számmal létesüljenek.

Épen azért a tanács nevében meleg hálánkat nyilvánítom azok irányában, akik nekünk az ifjúság tudományos képzésére s anyagi támogatására irányuló törekvésünkben áldozatkészségükkel segítségünkre voltak. Nevezetesen köszönetet kell mondanom *dr. Polner Ödön* prodékán úrnak, aki 1500 korona értékű hadikölcsönkötvényt bocsátott a jog- és államtudományi kar rendelkezésére azzal a rendeltetéssel, hogy az a jogászsegélyző alaphoz csatoltassék s kamatai szegénysorsú joghallgatók segélyezésére használtassanak fel; továbbá a Pozsonyi I. Takarékpénztárnak, mely ugyanezen célra, mint az előbbi tanévekben, úgy az 1916/17. egyetemi évben is 100 koronát adományozott. Meleg, hálás köszönetet kell mondanom továbbá *özv. Králik Lajosné* úrasszony Ónagyságának, aki boldogult férje értékes könyvtárát két gyönyörű könyvvállvánnyal együtt jog- és államtudományi karunk magánjogi szemináriumának volt kegyes adományozni. E nemeslelkű áldozatkészségért, úgyszintén *dr. Polner Ödön* értékpapiradományáért a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr is meleg köszönetét fejezte ki.

Érintenem kell e helyütt azt a nagy horderejű kérdést is, mely a közoktatásügyi kormányt s az egyetemeket

immár mind élénkebben foglalkoztatja, t. i. a *hadbavonult főiskolai hallgatóknak nyújtandó tanulmányi kedvezmények* ügyét. Nevezetesen, hogy miféle kedvezmények biztosításával lehetne, ha nem is kárpótolni, de legalább enyhíteni azt a veszteséget, melyet a harctéri szolgálatot teljesítő egyetemi hallgatók tanulmányi idejükben szenvedtek. Eddig mindössze annyi intézkedés történt, hogy a közoktatásügyi kormány a hadbavonult főiskolai hallgatóknak — az önkéntesi szolgálat alapján elengedett féléven kívül — tanulmányi idejükbe még egy félév beszámítását rendelte el. Ámde ez édes kevés akkor, amikor hallgatóink közül sokan immár öt-hat félévet veszítettek s ha a háború esetleg még egy évig eltart, úgy még több időt is fognak veszíteni. A méltányosság azt hozná magával, hogy a harctéren töltött összes idő beszámíttassék hadbavonult hallgatóinknak, ámde a közjó szempontjai s életbe vágó kulturális érdekek e megoldásnak ellene mondanak. Hiszen mily kiképeztetést nyernének így a harctérről visszajött hallgatóink s minő készültséggel lépnének ki az életbe? Vajjon nem helyrehozhatatlan károkkal, sőt végzetes következményekkel járna, ha a haza és társadalom szolgálatára, a különböző élethivatások feladatainak végzésére tanulatlan, képzetlen egyéneket bocsátanánk ki az egyetem falai közül? A kérdéssel foglalkozott a Felső Oktatásügyi Egyesület is, mely e tárgyban szerkesztett emlékiratát megküldötte s bizonyára véleményt fog kérni tőlünk e kérdésben a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr is. Jog- és államtudományi karunk és a senatus mindenesetre a legnagyobb lelkiismeretességgel azon lesz, hogy a hős fiaink iránt tartozó méltányosság tekinteteit és a közjó, a kultura érdekeit összeegyeztető megoldást hozhasson javaslatba. Annyit azonban már most jelezhetek, hogy valamely generális megoldást, abszolút értékű kisegítő eszközt aligha

lesz módunkban javasolni; hanem, mint azt Lenhossék Mihály, a budapesti egyetem kiváló tanára 1915/16. tanévi rektori beszámoló beszédében is hangsúlyozta, további kedvezmények, gondos mérlegelés alapján, esetről-esetre az egyes karokon belől lennének adhatók.

A háborús viszonyok hatását az egyetemi igazgatás is súlyosan érezte. A szénszállítással járó nehézségek folytán az egyetemnek fűtőanyaggal való ellátása különösen nagy utánjárást igényelt. Mindazonáltal a mult tél folyamán a kellő fűtőanyaggal mindenkor el voltunk látva s fűtésihiány miatt az előadásokat egyetlen napon sem kellett szüneteltetniünk. Hálás köszönetet kell mondanom ez alkalommal is *lovag Gerstenberger Frigyes* katonai parancsnok úr O Excellenciájának, aki magas befolyásával több ízben szives volt lehetővé tenni az egyetem által megrendelt szénmennyiségnek akadálytalan szállítását.

A szükséges háztartási s élelmezési cikkek könnyebb beszerezhetése céljából megalakítottuk az egyetemi beszerzési csoportot, amit a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr helyeslőleg vett tudomásul és kilátásba helyezte, hogy a csoportnak előlegnyújtás iránti kérelmét a pénzügyminiszter úrnál hathatósan fogja támogatni.

Azonkívül, hogy egyetemünk jelen keretében a tanítás és tanulás sikerének előmozdítására a most említett intézkedéseket és alkotásokat létesítettük, egyetemünk teljes kiépítése érdekében is több fontos munkálatot szerkesztettünk és e nagy horderejű kérdést nemcsak állandéan napirenden tartottuk, hanem a megoldáshoz több tekintetben közelebb is vittük.

Mindenekelőtt az *egyetemi telek kérdését* kell itt fel- említenem, amelyet a tanév folyamán a közoktatásügyi kormány és az egyetem teljes és örvendetes megoldáshoz juttatott. Sikerült ugyanis a már régebben megszerzett

Schiffbeck-féle teleken és Aspremont-Esterházy palotán kívül az egyetem elhelyezésének céljára a katonai kincstártól — előnyös feltételek mellett — a jelenlegi helyőrségi kórházat (volt primási nyári palota), tágas parkjával s az Esterházy-gyakorlótérrel együtt, az egyetem céljára megszereztnünk. Ezenkívül a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Pozsony szab. kir. város közönségét arra kérte, hogy az egyetem méltó elhelyezésének lehetővé tétele céljából a tulajdonában levő városmajort szintén az egyetem céljára engedje át és az Esterházy-gyakorlótértől délre fekvő egy és északra fekvő két keskeny telek-tömböt szerezze meg, illetve e nagy kultúralkotás céljaira sajátítsa ki. Nevezetesen e végből a város által kisajátítandó lenne az Esterházy-tér és József-utca, továbbá az Esterházy-tér és a Kapás-utca, valamint a Kapás-utca és Hadapród-utca közt eltérülő három telektömb s ezen felül szükséges volna, hogy az Esterházy-gyakorlótér északi részéből kiindulva keleti irányban a Schiffbeck-Stabwasser-féle telekhez utvonallal nyitassék. Pozsony szab. kir. város a kérelemnek helyt adva, a jelzett telek-tömbök kisajátításának költségeit egy millió ötszázezer koronáig viselni hajlandónak nyilatkozott, amely áldozatkészséggel lehetővé tette, hogy egyetemünk majdan oly elhelyezést nyerjen, mely a tudományos követelményeknek, a felső oktatás igényeinek megfelel s egyuttal városrendezési, közegészségügyi és diákjóléti szempontból is megnyugtató, sőt örvendetes megoldásnak tekinthető. Bizton állithatom, hogy az e területen majdan felépülő egyetem a jól végzett munka büszkeségével lesz átadható a magyar ifjúságnak s bemutatható a külföldnek. Hogy az egyetemi telek kérdése így gyors és üdvös megoldást nyert, az *dr. Jankovich Béla* volt miniszter úr s *gróf Klebelsberg Kunó* volt államtitkár úr céltudatos, buzgó fáradozásának köszönhető, a miért őket annyival is inkább hála és köszönet

illeti, mert, mint hivatali elődöm mult évi rektori beszámolójában hangsúlyozta, a megoldás egyetemünkre nézve különösen nehéz dolog volt, miután ez az évek óta húzódnó ügy már-már kikökkentetett a helyes kerékvágásból.

Ámde egyetemi tanácsunk tisztában volt azzal is, hogy egyetemünk végleges kiépítése a jelzett módon biztosított szép területen már csak a háborús viszonyok miatt is hosszabb idő, mindenesetre négy-öt év múlva következhetik be. Már pedig egyetemünk egykarúsága ily hosszú ideig semmi szín alatt fenn nem tartható. *Az orvosi és bölcsészeti karok felállítását* nagy nemzeti, kulturális és közegészségügyi érdekek sürgősen követelik.

Épen azért tanári karunk az orvosi és bölcséleti fakultások mielőbbi megnyitását illetékes helyen több memorandumban kérelmezte s alapos kilátásunk van arra, hogy jelenlegi kultuszminiszterünk, kit Pozsony város társadalmához és kulturájához oly meleg kötelékek fűznek, kérelmünket rövidesen teljesíteni fogja. Ugyanis Ónagyméltósága, midőn az orvosi és bölcséleti fakultás felállítása iránt emlékiratunkat neki átnyújtottuk, tüstént kijelentette, hogy törekvésünket szívvél-lélekkel felkarolja s a szervezés kérdéseinek megbeszélése céljából Pozsonyba jön. Ez ígéretét a miniszter úr be is váltotta s ez évi augusztus hó 11-én Tóth Lajos, miniszteri tanácsos úrral együtt egyetemünket látogatásával megtisztelvén, e nagy fontosságú kérdésben, a tanári kar itt levő tagjaival órák hosszáig át beható tanácskozást folytatott, melynek befejeztével Ónagyméltósága kijelentette, hogy a két fakultás megnyithatására nézve a maga részéről sem pénzügyi, sem egyéb akadályt nem lát fennforogni s ezért azok ideiglenes elhelyezése iránt a kellő intézkedéseket sürgősen meg fogja tenni, az e célból szükséges javaslatokat a legrövidebb idő alatt a

minisztertanács elé terjeszti úgy, hogy a szóban forgó két fakultás minden valószínűség szerint *már 1918. január havában megnyitható lesz.*

Az egyetemi tanács áthatva a testgyakorlás nagy fontosságától, kimerítő javaslatot terjesztett a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr elé egyetemünkön a modern kivánalmaknak megfelelő testgyakorló és sportintézet szervezése iránt. Eszerint a testnevelési telepet a városi sporttelepen túl fekvő régi ó-ligeti lövöldében s hozzátartozó területen tervezzük létesíteni, mely célból a holt Dunaág kitisztítandó volna, hogy folyása állandó legyen s az említett területen talajviz ne keletkezzék. Mindehhez még a Pálffy-féle szeniorátushoz tartozó néhány holdnyi terület is hozzáveendő lenne s eképen körülbelül száz holdnyi területen egy nagyszabású egyetemi sporttelep állana majdan az egyetemi ifjúság rendelkezésére.

Egyetemünk mult tanévi történetének legkimagaslóbb mozzanatát, igazi fénypontját *az 1916. november 19-én lefolyt avatóünnepély* képezte. Miután ugyanis az egyetem elhelyezésére szolgáló telek kérdését minden tekintetben szerencsés megoldáshoz juttattuk, teljes jogcímet nyertünk arra, hogy egyetemünket immár ünnepélyesen felavassuk. A közoktatásügyi kormány és az egyetemi Tanács az avatóünnepély megtartására legméltobb és legalkalmasabb időpontnak dicsőült Erzsébetkirálynénk nevenapját tekintette amidőn különben is egyetemünk védasszonyának áldott emlékét ünnepélyesen felujítani kötelességünk. Az avatóünnepély fényét s nemzeti és kulturális jelentőségét első sorban azon örvendetes tény mozdította elő, hogy I. Ferenc József Ő császári és apostoli királyi Felsőge legmagasabb személyének képviselőjével Albrecht főherceg úr Ő császári és királyi Fenségét méltóztatott legkegyelmesebben megbizni.

Az avató ünnepélyt megelőzőleg délelőtt 10 órakor a helyőrségi kórház kápolnájában Ő Eminenciája, Csernoch János biboros hercegprimás úr szent misét pontifikált s ez után kezdetét vette az avatóünnepély, melyen jelen voltak: Albrecht főherceg úr Ő császári és királyi Fensége, mint dicsőült királyunk I. Ferenc József legmagasabb személyének képviselője, Izabella császári és királyi főhercegasszony Ő Fensége leányaival, Gabriella s Mária Alice főhercegnőkkel, dr. Csernoch János biboros hercegprimás, báró Krobotin Sándor közös hadügyminiszter, dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter, dr. Balogh Jenő igazságügyminiszter, Ilosvay Lajos és gróf Klebelsberg Kunó államtitkárok, az egyházi, polgári és katonai hatóságok képviselői, nemkülönben előkelő fényes közönség, melynek soraiban ott láttuk gróf Khuen Héderváry Károlyt, gróf Zichy Jánost, herceg dr. Batthyány-Strattmann Lászlót, herceg Esterházy Miklóst, gróf Lónyay Albertet, a magyar nemesi testország kapitányát, gróf Zichy Józsefet, gróf Pongrácz Frigyest stb. stb.

Az ünnepélyt Albrecht főherceg úr Ő Fensége gyönyörűen elmondott s frenetikus hatást keltett avatóbeszéde nyitotta meg, mely után a közönség a himnuszt énekelte. Ezt követte Csernoch János biboros-hercegprimás felszólalása, melyben a primási palotához s annak kertjéhez az 1859. október 4-én kelt adás-vételi szerződésben biztosított elővételi jogáról az egyetem javára lemondott s egyuttal az Erzsébet-egyetemet, a magyar nemzet eme legujabb kulturális nagy alkotását emelkedett szavakkal üdvözölte. Báró Krobotin Sándor cs. és kir. közös hadügyminiszter átadta s dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter átvette a pozsonyi helyőrségi kórház épületét s az Esterházy-gyakorlóteret az egyetem céljaira; majd dr. Kérészy Zoltán egyetemi rektor ünnepi és Brolly Tivadar

kir. tanácsos, polgármester üdvözlő beszéde következett. A szózat eléneklése fejezte be a gyönyörű ünnepélyt, mely nemcsak az egyetem és Pozsony szab. kir. város közönsége előtt marad örökre feledhetetlen, hanem egyúttal mint országos jelentőségű kulturünnep lesz feljegyezve nemzeti történelmünk lapjain.

Méltóan egészítette ki e fényes ünnepélyt azon legmagasabb válasz, melyet boldogult Ferenc József apostoli királyunk az egyetem és Pozsony szab. kir. város nevében Albrecht főherceg úr Ő Fensége által küldött hódolatnyilvánításra az egyetemi rektorhoz s Pozsony szab. kir. város polgármesteréhez intézni méltóztatott s melyet annak idején az egyetemi épületen emléktáblával fog a közoktatásügyi kormány, az egyetem, valamint Pozsony szab. kir. város közönsége megörökíteni.

Az avatóünnepélyre képviselőkül elküldötték: A budapesti m. kir. tudományegyetem dr. Mihályfi Ákos rektort, a debreceni m. kir. tudományegyetem dr. Bernolák Nándor prorektort s a pécsi püspöki joglyceum dr. Schaurek Rafael jogakadémiai tanárt; üdvözlő táviratokat küldöttek pedig az ünnepély alkalmából: a prágai német egyetem, a lemergi és a kolozsvári egyetemek s ez utóbbinak jog- és államtudományi kara, a budapesti műegyetem, a debreceni tudományegyetem s annak jogi és theológiai kara, a kassai kir. jogakadémia, a magyaróvári kir. gazdasági akadémia, a nagyváradi, máramarosszigeti s eperjesi jogakadémiák, Lukács György, v. b. t. t. volt vallás- és közoktatásügyi miniszter, Trencsén vármegye közönsége és Pröhle Henrik pozsonyi ág. hitv. ev. esperes.

Az egyetemi avatóünnepély által felkeltett örömteljes lelkesedésünket azonban nemsokára mélységes gyász váltotta fel. Azt a súlyos csapást, mely a magyar nemzetet hódoló tisztelettel és rajongó szeretettel övezett nagy

királyának, I. Ferenc Józsefnek 1916. november 21-én bekövetkezett gyászos elhunytával érte, egész nagyságában átérezte egyetemünk is és fájdalomának s gyászának kifejezéseül az egyetemi tanács 1916. november 22-én tartott rendkívüli ülésében kimondotta, hogy dicsőült I. Ferenc József apostoli királyunk áldott emlékét jegyzőkönyvében megörökíti, legmélyebb részvétét a Fenséges Uralkodóház előtt megfelelő módon tolmácsolja, dicsőült apostoli királyunk ravatalára koszorút helyez s az egyetemet a Bécsben végbemenő temetési szertartáson a rektor s prorektor által képviselteti. A bécsi Szent István-székesegyházban november 30-án végbement temetésen dr. Polner Ödön prorektor úrral együtt az egyetem képviselőjében jelen is voltunk. Továbbá egyetemünk tanári kara s tanuló ifjúsága résztvett a pozsonyi koronázó székesegyházban s a helybeli felekezetek templomaiban tartott gyászistentiszteleteken is. Mindezekon kívül egyetemünk elhunyt nagy királyunk dicső emlékére 1916. december 14-én gyászközgyűlést tartott, amelyen dicsőült I. Ferenc József apostoli királyunkról dr. Falcsik Dezső nyilvános rendes tanár úr mondott eszmékben gazdag gyönyörű emlékbeszédet. Úgy a temetésnek, mint az egyetemi gyászközgyűlésnek napján az előadások szüneteltek.

Jóságos öreg királyunk elhunyt felett érzett fájdalomkra enyhítéletet hozott a magyar nemzet új királyának, IV. Károly Ő Felségének trónralépte, akit hagyományos hűséggel és mélységes alattvalói hódolattal üdvözölt az egyetem hazánk ősi trónján s akinek megkoronáztatását ünnepi áhitattal s meleg hazafias érzelmekkel ünnepeltük. Ugyanis a budapesti Mátyás-templomban végbement koronázási ünnepélyen az egyetem képviselőjében megjelentem s a tanári kar, valamint az egyetemi ifjúság köréből is többen tanúi voltak az ős Budavárában lefolyt

gyönyörű nemzeti ünnepélynek, mely káprázatos külső fényével a jelenlevőkre feledhetetlen hatást gyakorolt s egyúttal kifejezésre juttatta azt a meleg szeretetet és mély-séges hódolatot, mellyel a nemzet daliás ifjú királya és szépséges királynéja iránt viseltetik.

Ő császári és apostoli királyi Felsége a trónra lépte alkalmából egyetemünk által kifejezett alattvalói hódolatért és üdvözetért a kabinetiroda útján szives köszönetét méltóztatott legkegyelmesebben nyilvánítani.

Az egyetem tanári testülete körében a mult tanév folyamán változás annyiban történt, hogy dr. Bochkor Mihály kartársunkat, a jog- és államtudományi karon az egyházjog nyilvános rendes tanárát Ő császári és apostoli királyi Felsége folyó évi május 30-án Reichenauban kelt legfelsőbb elhatározásával, a kolozsvári Ferenc József tudományegyetemen üresedésben levő jogtörténeti tan-székre nyilvános rendes tanárrá legkegyelmesebben ki-nevezni méltóztatott. A jog- és államtudományi kar és az egyetemi tanács a kinevezés alkalmából őszinté, meleg érzelmekkel üdvözölte dr. Bochkor Mihályt, egyúttal azon-ban egyetemünkről való távozása felett mély sajnálatának adott kifejezést, mert vele a pozsonyi egyetemről egy kiváló tudós, egy buzgó, lelkiismeretes professzor s meleg-szívű jó kartárs távozott el. Érdemeit s távozása feletti sajnálatunkat jegyzőkönyvileg is megörökítettük.

Az egyetem tanárai közül a mult tanév folyamán előléptetésben részesültek: dr. Kérészy Zoltán rektor, kit Ő Felsége az V. fizetési osztályba méltóztatott legkegyel-mesebben kinevezni s ugyanőt a háború alatt kifejtett buzgó szolgálataért a II. osztályú polgári hadi érdemkereszttel, dr. Bakay Lajos nyilvános rendes tanárt pedig a katonai egészségügy terén szerzett kiváló érdemei elismeréséül a Ferenc József-rend hadiékitményes tiszti keresztjével méltóztatott legkegyelmesebben kitüntetni.

Meg kell emlékeznünk a vallás- és közoktatásügyi miniszterium vezetésében nemrégiben bekövetkezett változásról is, hogy t. i. dr. Jankovich Béla úr lemondása folytán Ő császári és apostoli királyi Felsége gróf Apponyi Albert Ő Excellenciáját méltóztatott vallás- és közoktatásügyi miniszterré legkegyelmesebben kinevezni. Az egyetemi tanács dr. Jankovich Béla volt közoktatásügyi miniszter úrnak minisztersége alatt egyetemünk irányában tanúsított meleg jóindulatáért jegyzőkönyvileg mondott köszönetet, különösen hálásán emlékezve meg azon nagy érdemeiről, melyeket Ő Excellenciája egyetemünk első szervezésével s telekkérdésének megoldásával a magyar kultúra fejlesztése körül szerzett a nemzet legválságosabb idejének közepette, amidőn e kérdések megoldásánál a legnagyobb akadályokkal kellett megküzdenie. Az egyetemi tanács hálás köszönetét a volt kultuszminiszter úrnál meglehangú levélben fejeztem ki.

Az új vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, gróf Apponyi Albert Ő Excellenciáját pedig lelkes örömmel üdvözlöttük, jól tudva azt, hogy ez az erős nemzeti érzéstől áthatott, de egyúttal európai látkörű nagy államférfiú világszerte elismert kitűnő képességeinél s gazdag sikerű közéleti és kulturális munkásságával szerzett hervadhatatlan érdemeinél fogva a magyar közoktatásügyi kormányzat vezetésére valóban a leghivatottabb. Mi pedig az ő miniszteri munkássága elé azért is tekintünk teljes bizalommal és jogosult reménységgel, mert Ő Excellenciáját Pozsonyhoz régi és benső kötelékek fűzik s már ez okból is megvagyunk győződve arról, hogy ő egyetemünk fejlesztésének ügyét a legnagyobb eréllyel s jóindulatának egész melegével fogja felkarolni.

Az egyetemi tanács nevében hódolatteljesen üdvözöltem Frigyes főherceg úr Ő Fenségét a katonai Mária Terézia-rend nagykeresztjével történt legfelsőbb kitüntetése alkal-

mából, melyért Ő Fensége szives köszönetét nyilvánítani méltóztatott. Ugyancsak a tanács nevében üdvözöltem gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter urat a Lipót-rend nagykeresztjével, továbbá báró Wlassics Gyulát a magyar bárósággal és zalánkeméni előnévvel történt kitüntetésük, valamint gróf Klebelsberg Kunót valóságos belső titkos tanácsossággal történt legfelsőbb kitüntetése s miniszterelnökségi államtitkárrá kineveztetése, végül Tóth János, v. b. t. t. országgyűlési képviselőt és Nagy János volt királyi közigazgatási bírót vallás- és közoktatásügyi államtitkárrá történt kineveztetésük alkalmából.

Szmrecsányi György úrnak, Pozsonyvármegye és Pozsony sz. kir. város főispánjának ünnepélyes beiktatására mindkét törvényhatóság volt szives egyetemünk tanácsát meghívni, melynek képviselőjében az augusztus hó 11-én tartott beiktató törvényhatósági bizottsági diszközgyűléseken dr. Falcsik Dezső és dr. Balás Károly kartárs urakkal együtt jelen voltam. A főispán úr fogadja ezúttal is meleg szerencsekívánataink kifejezését!

Résztünket fejeztük ki dr. Ortvas Tivadar volt pozsonyi kir. jogakadémiai tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagjának, a hősi halált halt Salm-Salm Manó hercegnek, Frigyes főherceg úr Ő cs. és kir. Fensége vejének, az ugyancsak hősi halált halt Zemplén Győző műegyetemi tanárnak, Sággy Gyula budapesti egyetemi tanár, országgyűlési képviselőnek, Blatt Gusztáv Gerzon lebergi egyetemi tanárnak, Kűchler Gyula pozsonyi királyi táblai elnöknek, Lázár Pál műegyetemi tanárnak, dr. Rác István állatorvosi főiskolai tanárnak, dr. Ponor Török Emil budapesti nyugalmazott egyetemi tanárnak, idősb Sporzon Pál nyugalmazott gazdasági akadémiai tanárnak, végül Ajtay Sándor és Lőrenthey Imre budapesti egyetemi tanároknak elhunytá felett.

Ezekben volt szerencsém egyetemünk mult tanévi történetének megannyi jelentősebb mozzanatát vázolni. Az előadottak, úgy hiszem, meggyőzően tanusítják, hogy az egyetem tanárai a mult tanévben kötelességeiket hiven teljesítették, az egyetem s a magyar kultúra javára komoly, hasznos és sikerekben gazdag munkásságot fejtettek ki.

Végezetül hálás köszönetet kell mondanom mindazoknak, kik a mult tanév folyamán egyetemünket munkájában s engemet rektori feladataim végzésében támogatni és segíteni szivesek voltak. Tiszteletteljes köszönetemet fejezem ki dr. Jankovich Béla volt s gróf Apponyi Albert jelenlegi kultuszminiszter uraknak meleg jóindulatukért s egyetemi ügyeink szives gondozásáért. Hálámat és köszönetemet nyilvánítom az egyetemi tanács, illetve tanári kar minden tagjának, mert mindannyian a legnagyobb előzékenységgel, szives készséggel s odaadó buzgósággal támogattak rektori tisztem végzésénél.

Őszinte és hálás köszönetet mondok az egyetemi adminisztratív hivatalok személyzetének, az egyetemi könyvtárigazgató s quaestor uraknak, valamint egyetemünk többi tisztviselőinek s alkalmazottainak, akik mindnyájan valóban önfeláldozó buzgalommal és példás kötelességteljesítéssel voltak segítségemre s könnyíték meg hivatali teendőim el látását, végül városunk hatóságának, a sajtónak s a közönségnek, mert egyetemünk ügyeit és érdekeit szivesen felkarolták.

Igen tisztelt Egyetemi Közgyűlés! A rektori méltóságot tőlem valóban kitűnő utód veszi át. Az egyetem jog- és államtudományi kara folyó évi június hó 6-án tartott ülésében az 1917—18. tanév dékánjává dr. Finkey Ferenc udvari tanácsost, egyetemi nyilvános rendes tanárt választotta meg. A választást a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr folyó évi július hó 3-án 78443/1917. szám alatt kelt leiratával jóváhagyta azzal, hogy az egyetem szervezeti

szabályzatának 80. §-a értelmében a megerősített dékán az egyetem rektorának hatáskörét is be fogja tölteni. Így semmi akadálya nincs annak, hogy tisztelt utódomat, ki a szervezeti szabályzat értelmében az egyetem kormányzatát már szeptember 1-én tényleg átvette, rektori tiszttségébe ünnepélyesen beiktassuk.

Magnifice Rektor! Szeretve tisztelt Kartársam s Barátom! Szívélyes üdvözlettel és teljes megnyugvással adom át Méltóságodnak e diszes tisztséget, melyet az egyetemi tanács megtisztelő bizalmából a mult tanévben viselni szerencsés voltam.

A régebb alapítású egyetemeken az új rektort s tanácstagokat az egyetemi kormányzat diszjelvevényeivel szokás tisztökbe iktatni. Ezen szertartásbeli külsőséget mai ünnepélyünk nélkülözi ugyan, mert kormányzati diszjelvevényeink még nincsenek, de pótolja azt irányodban táplált meleg kartársi érzelmünk s az az őszinte bizalom, mellyel rektori működésed elé mindannyian tekintünk. Mert meg vagyunk győződve arról, hogy a te szakavatott, böles vezetésed alatt egyetemünk az új tanévben nemzeti kulturánk javára méltóan fogja — az eddigi szűk keretek között is — hivatását betölteni s hogy egyetemszervezési munkánkban az eddig elérteknél fényesebb s gazdagabb eredményeket fogunk kivívni. Orgonizatórius képességed, gazdag tudásod, nagy munkabírásod, odaadó buzgóságod s az egyetemi kérdésekben való kitünő tájékozottságod ennek megannyi biztosítéka. Tanártársaim nevében ünnepélyesen ígérem, hogy szives készséggel, őszinte jáakarattal s teljes bizalommal leszünk szép, de nehéz tisztedben támogatásodra. S amidőn felkérlek, hogy egyetemünk diszére s felvirágoztatására a rektori széket foglald el, egyúttal e diszes méltóság viseléséhez neked erőt, egészséget, sok szerencsét és gazdag sikert kívánok!

II.

DR. FINKEY FERENC

AZ 1917/18. TANÉV

REKTORI HATÁSKÖRREL FELRUHÁZOTT DÉKÁNJÁNAK

BESZÉDE,

MELLYEL EGYETEMI HATÓSÁGI SZÉKÉT ELFOGLALJA

ÉS A TANÉVET MEGNYITJA.

ORATIO

DRIS FRANCISCI FINKEY

DECANI, RECTORIS PRO ANNO SCHOLASTICO MCMXVII—XVIII
MUNERE FUNGENTIS,

SEDEM UNIVERSITATIS MAGISTRATUALEM OCCUPANTIS
ET ANNUM SCHOLASTICUM INCHOANTIS.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Hálás szívvvel mondok köszönetet a lelépő rektor úr Ó Méltóságának azokért a szívélyes és részemről valóban meg nem érdemelt kitüntető szavaiért, melyekkel a rektori hivatal ünnepélyes átadását kísérni méltóztatott. A hála és a köszönet azonban, amelynek e reám különösebben ünnepies alkalommal legelsőben is kifejezést óhajtók adni, illeti mindenekfelett mélyen tisztelt kollegáimat s elsősorban a jog- és államtudományi Kar tagjait, akik félretéve amiatti aggályaikat, hogy én időrend szerint utolsónak jöttem közéjük, másutt eltöltött tanári működésemre való tekintettel a most kezdődő 1917/18. tanévre a jogi facultas dékánjává megválasztani kegyeskedtek.

De hálámat és köszönetemet kell kifejeznem a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ó Excellenciája iránt is, amiért dékáni tisztemben megerősíteni és egyetemünk mai rendszabályai értelmében a rektori hatáskörrel is felruházni méltóztatott.

Kedves kollegáimnak és a miniszter úr Ó Nagyméltóságának eme kitüntető bizalmát azzal igyekszem viszonzni, hogy a gyenge erőmtől telhető teljes odaadással, a legjobb igyekezettel és erős akarattal állok szolgálatukra az új iskolai év tartamára — az én szerény jogtanári pályámnak 25-ik évére — s ünnepélyesen fogadom itt a tekintetes Egyetemi Közgyűlés és a mélyen tisztelt ünneplő közönség színe előtt, hogy mint ez évi dékán és rektor

igyekezni fogok új Alma Materünknek alig megindult s a kiindulás minden bajával és nehézségével küzdő hajóját szent lelkesedéssel, törhetlen hűséggel és rendíthetlen hittel, bizalommal a jobb jövő iránt vezetni és kormányozni. Igérem, hogy legjobb tudásommal és minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy az egyetemi tanári testület és a nagyméltóságú miniszter úr, valamint a miniszterium egyetemi szakosztályának bölcs tanácsai, illetőleg kegyes támogatása mellett egyetemünk hajóját a három háborus év alatt elének tornyosult nehézségek és akadályok zátonyai közül a fokozatos fejlődés, a csendes, de biztos haladás vizére kivezesse.

Rektori és dekáni kettős tisztemben közvetlen elődeim, Kérészy Zoltán, Polner Ödön és Falcsik Dezső igen tisztelt kollegáim nyomdokait kívánom követni, akik egyetemünk eddigi három kezdő évén keresztül szívük egész melegével s lankadatlan buzgalommal törekedtek a kezdet rendszerinti nehézségei és a reánk szakadt háborus idők rendkívüli bonyodalmai ellenére is egyetemünk megalapozásának és kiépítésének nagy munkáját megíudítani s akiknek sikerült is egy-egy szegeletkövet lerakniok és a továbbépítés irányait kijelölniök. Boldog lennék, ha az én ez évi sáfárkodásom alatt is sikerülne egy új lépéssel előresegítenünk közös erővel egyetemünk ügyét s különöseu, ha az elődeim által tört uton haladva és az ő kezdeményezéseiket folytatva, sikerülne végre az orvostudományi és a bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karok megnyitásával intézetünket egy valódi egyetem képére formálnunk.

*

Mielőtt azonban egyetemünk fejlesztésére vonatkozó programmat, helyesebben eziránti szerény óhajaimat és terveimet előadnám s mielőtt a nagyméltóságú miniszter úr Ő Excellenciájának a lelépő rektor úr Őméltósága által

is említett nagyjelentőségű kezdeményezését behatóbban méltatnám, követni kívánom közvetlen elődöm példáját abban is, hogy rektori székfoglalóul egy rövid tudományos értekezést leszek bátor felolvasni. Úgy vélem, hogy ezt a szép hagyományt, mely úgy a külföldi, mint a hazai régebbi egyetemeken szokásos, nekünk is meg kell honosítanunk, vagyis ennek a meghonosítását nekünk, akiket sorsunk ideállított, hogy az új egyetem képét kiformaljuk, kezdeményeznünk és szokássá fejlesztenünk kell, hogy ezzel is belekapcsoljuk egyetemünket a tudományegyetemek sok százéves népes családjába.

Székfoglaló értekezésem tárgyát nem a szoros értelemben vett szaktudományom, a büntetőjog köréből vettem, mely ugyan szintén számos aktuális, a jelen háborús idővel kapcsolatos érdekes problémát nyújtana előadási tárggyul, de mégis talán túlságosan szakszerű, száraz fejtegetésekre készítené, hanem egy, az összes jogi tudományokat közösen érdeklő kérdéstről:

*a jogtudományok tanításának módszeréről
s a Gyakorlati Joganyag-gyűjteményekről*

óhajtom gondolataimat elmondani, amik talán a nem épen szakközönséget is jobban fogják érdekelni. Két szempont is vezetett, hogy épen ezt a kérdést válasszam. Egyik az, hogy rektori székfoglalómmal tájékoztassam a mélyen tisztelt közönséget egy, a jogtudományok összes művelői körében napirenden, kiforrásban levő *reformkérdés* felől, másik vezető szempontom pedig az volt, hogy felhívjam a mélyen tisztelt közönség és ha sikerülne elérnem, a kívülálló, így a többi egyetemek jogi fakultásainak és hazai gyakorlati jogászközönségünknek is a figyelmét *egy új egyetemi intézményre*, melyet a kolozsvári tudományegyetem jogi fakultásának kezdeményezése nyomán, a mi fakultásunkon is sikerült már a múlt iskolai év folyamán

szervezés alá vennünk s amely, ha a szervezési munkálatokat sikerül ez év folyamán befejeznünk, a legteljesebb ilyenmű gyűjtemény leend s meggyőződésem szerint egy jelentékeny tényező lesz *jogi oktatásügyünk* rég vajudó *gyökeres reformjának* megszületésére.

A háború előtti években Európaszerte s különösen épen a velünk szövetséges Ausztriában és Németországban a legélénkebben vitatott napirenden levő kérdés volt a jogi oktatásügy reformja. A legkülönbözőbb jogász körökben, egyesületekben, kongresszusokon állandóan a *jogászkézésnek belterjesebbé s egyben gyakorlatiasabbá tételével* foglalkoztak mindenfelé. Mintegy communis opinio gyanánt lehetett megállapítani, hogy az egyetemi tanítás túlságosan dogmatizáló, illetőleg systematikus *módszerét* ki kell egészíteni oly módon, hogy részint már az egyetemeken, részint úgynevezett *továbbképző tanfolyamokon* a gyakorlati jogi pályákra lépő, illetőleg azokon működő egyéneket a szorosan jogtudományi *szakismereteken* és az előirt bölcsészeti és történelmi stadiumokon felől bizonyos mérvű *lélektani, szociológiai és gazdasági* ismeretekkel is ruházzuk fel s így elméleti és gyakorlati ismereteik mélyítésével alkalmassabbakká tegyük őket feladatuk betöltésére, a gyakorlati jogélet különböző ágainak intézésére.

Ez a törekvés összefügg a jogtudományok művelésének különböző módszerei felett az utolsó években megindult, helyesebben új alakban felmerült vitával, a szemlélődő és a tapasztalati, majd a bölcsészeti és a történelmi, legújabbban pedig normatívnak és explicatívnek nevezett két, ellentétbe állított módszer feletti szellemi tornával, illetőleg az utóbbi módszernek vagy még inkább a kettőt összekötő vegyes vagy összetett módszernek az uralomra jutásával és gyakorlati megvalósításával.

Nem kívánom e rövidre szabott tanulmány keretében

a különböző tudományos módszereket, azok kialakulását és történeti fejlődését bemutatni, ami maga egy nagyobb-szabású és voltaképen bölcsészeti kérdés lenne, céломhoz képest csupán utalok a bölcsészek körében az egyes korszakokban uralkodó azokra a módszerekre, amelyek a jogtudományok művelésére és tanítására is irányadók lettek.

Az ó-korban a nagy görög ideálista bölcsésznek, Platonnak az elvont szemlélődésből kiinduló és levezető módszerével szemben Aristoteles veti meg alapját a megfigyelésre és a tapasztalatra építő módszernek. Ez utóbbit és a stoikusoknak ezzel rokon összetett módszerét követik a római jogtudósok, a világ legelső s ma is méltán dicsőített „classicus jogászai“ is. Ők építik ki és művelik, habár még kiforratlan rendszerben, a tételes jogtudományt (jurisprudencia) s ők mutatják meg világosan az utat a jogtudományok helyes módszerére, az empirikus vagy analitikus módszerre, t. i. hogy a jog tudományos művelésénél is mindig a gyakorlati jogéletből, a tényleg felmerült jogesetektől induljunk ki, de az egyes esetet mindig a közhaszon (utilitas publica) szempontjából bíráljuk el, az egyéni érdeket egyeztessük össze az állam érdekével. Ez az első speciálisan jogtudományi módszer.

A középkor nagy theologus jogászai, első sorban Aquinói szent Tamás által mesterien kiépített scholasztikus módszerrel, a fogalmak logikai kiépítésére és a bizonyításra építő iskolás módszerrel szemben, melynek a jogtudományok továbbfejlődésére s különösen a jogtanításra való jótékony befolyását a legújabb irodalom is készséggel ismeri el, Bacon, majd Leibniz törnek utat, már céltudatosan és biztosan, az igazi tapasztalati, az u. n. inductiv módszernek, a tapasztalati adatgyűjtés és az ezekre felépítés módszerének. Ők mutatják ki a scholasztikus módszer hibáit, az élettől, a valóságtól való eltávolodás, a tulságosan elméleti, iskolai

irány veszélyeit. Így Bacon egyenesen figyelmezteti a jogtudósokat, hogy „nem elég a gyakorlati élettől távol álló szép eszméket fejtegetni, sem a római és a canonjogi törvényeket magyarázgatni, hanem az igazság és a közhaszon elveiből kell meríteni s a jog egyes ágainak jellemét és a jog valódi eszméjét kell a tapasztalati tényekből kifürkészni és megállapítani.“

Leibniz pedig Bacon nyomán egészen külön tanulmányt ír a jogtudományok tanításáról és tanulásáról (*Nova methodus discendae docendaeque jurisprudentiae*, 1667.), amelyben bátor kritikával ostromozza a scholastika tulzásait, az örökös kettéválasztás (*dichotomia*), a kettős szempont szerint okoskodás és az iskolai példák gyakorlatiatlanságát. Ő állítja fel a ma is helyes programot, hogy az összes jogtudományokra nézve nem lehet egyetlen módszert ajánlani, hanem a dogmatikai, a történeti és a bölcsészeti (*speculativ*) módszereket összekötve kell érvényesíteni a jogtudományok művelésénél és tanításánál. Leibniz hangsúlyozza nyíltan a jogászi nevelésnek bölcsészeti és történeti megalapozását. „Kész jogász“ csak az lehet, aki nemcsak a törvénykönyvekben, hanem a bölcsészetben s a történetben is otthonos. Különösen az etikának, logikának és a metafizikának a joggal való kapcsolatát, arra való alkalmazását kell alaposan ismernie a jogásznak. De épúgy a jogtörténetet és az általános történelmet hasonló alapos-sággal kell tanulnia. Ez a tág látókör fogja képesíteni a jogászt arra, hogy a jogszabályok rengeteg tömegéből ki tudja választani a konkrét esetre megfelelőt. Viszont ugyancsak Leibniz az, aki a legerélyesebben hirdeti a tételes jogtudományok *gyakorlatias jellegét* és sürgeti a jogtanítás gyakorlatiasabbá tételét: a közvetlen forrástanulmányokat (*exegetikai gyakorlatok*) s a *vitatkozásos* és a *jogalkalmazási gyakorlatokat* (*curriculum polemicum, collegium disputatorio*

A legújabb korban és pedig a XIX. század első felében a német észjogi írók, a hatalmas szellemóriások: Kant, Fichte, Hegel, ismét a spekulatív irányt, a szemlélődés és a levezetés módszerét juttatják diadalra a jogbölcselekedésben s ennek hatása alatt a tételes jogtudományokban is a konstruktív, a dogmatizáló módszer, a fogalomkultusz lesz uralkodóvá. Ezzel szemben az u. n. jogtörténeti iskola tűzi ki most már határozott programmá a jogfejlődés természetes menetének megfigyelését, vagyis a tényleg létező és létezett jogintézmények pragmatikus felkutatását s ezzel a való élet, a mindenkori koreszmék, a szokásjog követését a jog fejlesztésében.

Majd a XIX. század derekán megszületett pozitivizmus, Comte-nak a matematikából, a természeti törvényszerűségekből kiinduló rendszere s az ő követői által megteremtett különböző sociologiai irányok kétségtelen túlzásai feletti szellemi harcok közt épül ki és jut uralomra végül az *eggetemes összehasonlító jogtörténeti módszer* a jogtudományok művelésében, amit másként *genetikus, explicatív* vagy *természettudományi* módszer nevek alatt is emlegetnek. Ennek a módszernek, a jogtudományok ily irányú művelésének folyamánya, illetőleg ma még inkább csak követelése, hogy a jogi oktatás, a leendő gyakorlati jogászok kiképzése ne pusztán a tételes jogszabályok ismertetésére, elemzésére, ne csupán a jogszabályok alkalmazásának formai szabályaira terjedjen ki, hanem a leendő gyakorlati jogászt hozzuk közelebb az élethez, a valósághoz, ismertessük meg vele az embert, mint a jogügyletek, vagy a bűncselekmények valóságos alanyát, a társadalmi s különösen a gazdasági életet, és annak intézményeit, amelyek közt az ember él s amelyek a jogi szabályok megalkotásának és fejlesztésének mozgató tényezői vagy tárgyai.

A jogtudományok eme különböző módszereivel, ezek-

nek sem történeti, sem dogmatikus kifejtésével ezúttal, mint említettem, nem kívánok részletesebben foglalkozni. Csupán jelzem, hogy a jogtudományok módszerének ma is fennálló vitakérdésében nem csatlakozhatom azokhoz, akik a régi észjogi iskola felelevenítésével vagy modernizálásával még mindig logikai elmejátékok terrénumául kívánnák tekinteni a jogtudományokat. Ezt az álláspontot tudvalevőleg *Cohen*, az új Kantianizmus egyik főképviselője fejezi ki legridegebb egyoldalúsággal, midőn a jogtudományt „a szellemi tudományok matematikájának“, a „formális értékelések zárt rendszerének“ nevezi, melynek a tényleges életviszonyokhoz semmi köze. De ugyanily egyoldaluan tanítja *Kelsen*, „Hauptprobleme der Staatsrechtslehre“ című művében, hogy „a jogásznak nem az a feladata, hogy az ember tényleges jogi magatartását causaliter magyarázza, sem az, hogy a jogélet jelenségeit explicative indokolja, hanem, hogy azt normative felfogja“, ebből folyólag ő is csak „a tiszta normatív módszert“ tartja jogosultnak a jogtudományokban, mert „a jogtudomány a formával és csak a formával foglalkozhatik“.

Ezzel a túlságosan elméleti, doktrinär felfogással szemben részemről elvileg a genetikus vagy explicativ, illetőleg *egyetemes összehasonlító történeti módszert* tartom a jogtudományok helyesebb módszerének, anélkül azonban, hogy ennek a módszernek a túlzóit szintén követni akarnám. Amennyire helyes ugyanis, hogy a jog elméleti művelője, a jogtudós s a jogtanár is a reális élet tényeiből, a valóságból induljon ki a jogszabályok tudományos boncolásánál, előadásánál, vagyis ismerje a jog multját és jelenét és pedig nemcsak egy-két, de lehetőleg az összes volt és létező jogrendszereket s ezeket és ezek alap gondolatait, vezérelveit összehasonlítva és objektíve értékelve építse ki a tudományában előjövő fogalmakat, époly túlzásnak

tekintem a jogtudományokban az úgynevezett természet-tudományi módszer alkalmazását, a jog „természettörvényei-
nek“ hirdetését, ami rendszerint a fennálló tételes jog
alaptalan lekicsinylését hozza magával. Így legujabban az
ismeretes „szabadjogi“ felfogás hívei a törvények hiányai,
hézagai vagy merevsége miatt egyenesen a bíró „jog-
alkotási szabadságát“ hirdetik.

A két túlzás közt különben ma már körülbelül ki-
őrlődött a helyes, igazságos középút, a „vegyes rendszer“
a jogtudomány módszerére nézve is. Mesterien fejt ki ezt
a középútat, helyesebben a történeti és a systematikus
módszerek összekötésének lehetőségét és szükségességét
Plósz Sándor a Magyar Tudományos Akadémia 1916. évi
nagygyűlésén mondott elnöki megnyitó beszédében. Ő is a
történeti módszernek adja ugyan a pálmát, amely meg-
semmisítette az észjogi, aprorisztikus gondolkodás uralmát,
de készséggel elismeri a systematikus módszer igazságát
is, vagyis az összehasonlító jogtörténet eredményeinek fel-
használása mellett nemcsak lehetségesnek, de szükségesnek
véli egy *általános jogtudomány* kiépítését. Amennyire joga-
sult szerinte a szabadjogi iskola támadása a „Begriffs-
jurisprudenz“ és a „Konstruktionsjurisprudenz“ ellen, ép
oly túlzás viszont a fogalmat és a konstruktíót általában
lekicsinyleni. Erélyesen hangsúlyozza azért *Plósz*, hogy „a
jogtudomány nem lehet és nem is csupán a jogszabályok
tudománya, hanem egyuttal a jogesetek tudománya is.“
Amint a törvényhozó egy jogszabály alkotásánál a tény-
leges viszonyokból indul ki, vagyis a szabályokat az élet
szükségleteihez alkalmazza, úgy a jogtudománynak is csak
ez lehet a helyes módszere, t. i. megismerni az életet, a
tényeket, a valóságot s annak szükségleteit kielégíteni.
(Akadémiai Értesítő. 1916. évi szeptember 16. 525—537.
lap.)

Részemről annál nagyobb örömmel csatlakozom Plósznak eme fejtegetéseihez és módszertani elvi álláspontjához, mert az ő mesteri szavaival csak megerősítve látom „A tételes jog alapelvei és vezéreszméi“ című könyvemben (Budapest, 1908) kifejtett felfogásomat úgy a jogbölcészet művelésére nézve, melyet már ezen munkámban mint *általános* (alapvető és összefoglaló) jogtudományt óhajtottam kidolgozni, valamint az ott vázolt módszertani álláspontom tekintetében is (id. m. 48—49. l.).

A jogtudományok művelésének, valamint a jogtanításnak a módszerére nézve azonban, ha valóban megnyugtató eredményre akarunk jutni, nézetem szerint különbséget kell tenni az egyes jogi tudományok közt. Bármennyire rokon és részben azonos is mindenik jogi tudomány, vagyis a főtárgyakra, a jog alapproblémáira, a közös alapfogalmakra vonatkozólag mindeniknek lényegben hasonló felfogást kell is hirdetni, bármennyire meg lehet és meg is kell tehát állapodnunk a módszer kérdésében is egy helyes közös módszerben — ami a mai közfelfogás szerint, mint említettem, az egyetemes összehasonlító történeti módszer — azonban tekintettel az egyes jogi tudományok között levő tárgybeli és minőségi különbségekre, el kell ismernünk, hogy mindeniknek első sorban a közvetlen tárgya és jellege adja meg a legsajátosabb módszerét.

És pedig nézetem szerint a jogi tudományoknak három csoportja közt tehetünk e részben különbséget, a történeti, az elméleti és a tételes jellegű jogtudományok között. A történeti jellegűeknél, minők a jogtörténet, a római jog és az egyházjog, kétségtelenül az oknyomozó tapasztalati módszernek, a sajátosan úgynevezett történeti módszernek kell dominálnia. Az elméleti jellegű jogi tudományok: a jogbölcészet, a politika, valamint a szintén idesorozott, de egészen önálló jellegűnek is tekinthető köz-

gazdaságtan körében a szintén fontos és elengedhetetlen összehasonlító jogtörténeti módszer mellett már nagyobb és döntő szerepe van a konstruktív, a felépítő módszernek. Ma ugyan már a jogbölcészeti vagy politikai irodalom túlnyomó többsége is nyíltan szakít a merő spekulációval, a hypothezisek, a logikai elmejátékok világával, így az új Kantianusok is kifejezetten elvetik a régi értelemben vett természet- vagy észjogot és csak a tételes jogra, és pedig úgy a múlt, mint a jelen jogrendszerekre építenek, ennek ellenére a jogbölcészet vagy a politika rendszerének kidolgozása, valamint ezen tudományok előadása teljes önállóságot kíván, az írónak vagy az előadónak alkotó erejét, rendszerépítő és kidolgozási képességét keményebb próbára teszi, mint a tételes jogtudományoké.

Ugyanez a helyzet a közgazdaságtanra. Ebben is az egyetemes összehasonlító jogtörténeti és a konstruktív módszer egyaránt nélkülözhetetlenek, de még mindig a konstruktív módszer dominál.

A jogtudományok harmadik s legnagyobb csoportjára, az úgynevezett tételes jogtudományokra nézve (magánjog, büntetőjog, perjog, közjog, közigazgatási jog) viszont az egyetemes jogtörténeti és az elemző, magyarázó módszernek egyenlő súlyt kell biztosítani. Ezeknek a tudományoknak, amelyeket értenek rendszerint a jelző nélküli „jogtudományok“ kifejezés alatt, túlnyomóan írott kútfőik (törvények, rendeletek) vannak, az ily tudomány feldolgozója és előadója tehát kész és szabatosan meghatározott anyagot kap, amelynek csupán tudományos rendszerbe öntése, a tételes szabályok alapelveinek és vezéreszméinek kifejtése nyújt alkalmat az önállóságra, a konstruktív működésre, egyébként a részletek feldolgozásában főfeladatuk a tételes szabályok minél világosabb és biztosabb megismertetése, elemzése s azok helyes alkalmazására való kitanítás.

Bármily egyszerűnek s az elméleti szakok művelői szemében talán kicsinyesnek is tűnik fel a tételes jogtudományok munkásainak illető szerepe — hiszen egyik hazai jogbölcészünk ki is zárja a jurisprudenciát a tudományok közül — alaposabb megfontolás után az ellenkező felfogásra kell jutnia az objektív bírálónak. Ha igaz, hogy a jog a társadalom összetartó eleme, ha igaz, hogy a jog főelve az igazság, az igazság pedig „regnorum fundamentum“, akkor a jogtudományok, és pedig a szorosán vett tételes jogtudományok is, melyek a fennálló jogot s annak alkalmazását tárgyazzák, nem kevésbé fontosak és nélkülözhetetlenek, mint a többi tudományok, melyek a társadalmi élet más-más oldalát világítják meg is viszik elő a haladás és fejlődés útján.

A jogtudományok helyes tanítása vagyis a jogi pályára készülő ifjúság kiművelése, azoknak a gyakorlati jogéletben is helytálló jogászokká, vagyis jó tisztviselőkké, bírakká, ügyvédekké stb. kiképzése mindenesetre egyik legfontosabb társadalmi és állami érdek. És ezzel elértem előadásom magvához. Ha azt akarjuk, hogy a jövő jogászgenerációk valóban *alaposan képzett s a gyakorlatban is sikeresen, áldásosan működő férfiak* legyenek, a jogtanítás módjának, a jogtudományok kidolgozási és előadási *módszerének* olyannak kell lenni, hogy ezt a fontos célt a lehetőségig biztosítsa.

Megfelel-e a jogtudományok mai tanítási módszere ennek a célnak? Ha hű akarok maradni az igazsághoz, itt is csak azt kell mondanom, középen van az igazság. Bizonyára a mai tanulmányi rendünk s tanítási módszerünk magasan felette áll az előző korszakokénak, hiszen hazánkban is az új alkotmányos idők óta mondhatni mindenik kultuszminiszterünk igyekezett javítani, tökéletesíteni a jogi oktatás rendszerét s különösen 1874-ben, 1883-ban, 1889-ben,

1911-ben, tehát csaknem minden évtizedben új átdolgozásban részesült a tanulmányi rend. Ennek dacára folyton halljuk a panaszt jogi oktatásunk bajai, visszásságai felől, s mint említettem, úgy hazánkban, mint külföldön, kivált a háború előtti években mindenfelé a reformtörekvések, a jogi oktatásnak alaposabbá és sikeresebbé tételére irányuló javaslatok voltak napi renden az elméleti és gyakorlati jogász körökben.

Az igazság tehát csakugyan az, hogy ha nem szabad is végleg pálcát törnünk a tényleg tapasztalt bajok miatt a mai rendszer felett, viszont hiba lenne szemet hunynunk a felismert ferdeségek és visszaélések felett. Nyugodtan bevallhatjuk azért, hogy jogi oktatásunk rendjét és módszerét, épen a háború hatalmas tanulságai alapján is, alaposan reformálni kell.

Jelen alkalommal nem lehet céлом a jogi oktatás összes bajait, ferdeségeit feltárni és az azokra vonatkozó reformeszméket, javaslatokat bemutatni. Csupán egyetlen, nézetem szerint igen fontos reformeszmét óhajtok megvitatni, t. i. egyetemi jogi *előadásainknak* mai módszerét.

A jogtudományoknak hallgatóinkkal közlése a tankönyvek mellett ma is első sorban az előadási órákon tartott felolvasás vagy szabad előadás. Ma azt mondhatom, tulnyomóan a szabad előadás. Amily vonzó s így gyümölcsöző és üdvös hatása azonban egy kiváló szónoki képességű vagy legalább kellemes, világos beszédű tanár előadása, viszont kétségtelen, hogy rossz előadótól egy száraz fejtegetés, mely nem képes lekötni a hallgatóság figyelmét, nem nagy eredménnyel fog járni. Sok minden alapos ok mellett bizonyára az is egyik tényezője volt annak, hogy joghallgatóink zöme lassanként elszokott az egyetemi előadások látogatásától és az „in absentia hallgatás” valóságos rendszerré nőtte ki magát, hogy a jog-

tudományi előadásaink — *tisztelet a fényes kivételeknek!* — általában nem voltak eléggé vonzóak. Valljuk be, hogy sok előadó csak a szép előadást, a szavalást vagy a kitűzött kérdésnek exegetikai kifejtését tekintette és tekinti a feladatának s így előadásaink — mindig tisztelettel elismerve az egyes *mesteri* kivételeket — kivált a tételes tantárgyaké, ma is általában szárazak, formalistikusak.

Pedig nem szabadna elfelednünk, hogy mi is jogtanárok, nem merőben csak szaktudósok vagyunk, akikre nézve teljesen közömbös, hogy előadásunknak van-e gyakorlati eredménye, sikere, hanem mi is az élet, a gyakorlati jogélet számára neveljük a jogásziifjúságot. *Vigyünk tehát előadásainkat is kissé közelebb az élethez, tegyük azokat gyakorlatiasabbakká és eredményesebbekké.* A joghallgatót igyekezzünk ne csak a törvény szavaival, a §-okkal megismertetni, de a jogszabályok valódi gyakorlati jelentőségét, alkalmazásának titkát, társadalmi horderejét is mutassuk be. És pedig *ne csak szavakkal, hanem ahol lehet, a valósággal létező tárgyak, a különböző jogi anyagok szemléltető bemutatásával is.*

Ezzel elértem előadásom másik tárgyához s jogi előadásaink vonzóbbá és sikeresebbé tételére irányuló javaslatomhoz. Vezessük be előadásainkba az ugynevezett *szemléltető módszert, a kísérleteket* s e végből szervezzünk a jogi fakultásokon ugynevezett *gyakorlati joganyaggyűjteményeket.*

Valóban csodálatos, hogy míg az oktatásügy többi ágaiban mindenütt elengedhetetlennek tekintik a Comenius által már közel 300 év óta hirdetett *szemléltető módszert, az előadás vagy tanítás tárgyának valóságban vagy képekben, rajzban bemutatását, a felső oktatás legtöbb ágában, az orvosi, természettudományi szakon, a műegyetemen pedig a kísérletek nélkül szinte lehetetlennek látszik az*

előadás, addig a jogi oktatásban ez a módszer még mindig jóformán ismeretlen s egy-két kezdeményezéstől eltekintve, mint egészen új reformeszméről kell arról beszélnem.

Kétségtelenül igaz, hogy az elméleti és a történeti jellegű jogtudományokban, valamint a tételes jogtudományok egyes részeiben is, így az elméleti és történeti kérdéseknél ki van zárva a szemléltető módszer és a kísérleteknek megfelelő jogalkalmazási gyakorlatok bevezetése, itt kizárólag az élő szó hatalmára vagyunk utalva, legfeljebb a források közvetlen bemutatásával és megszemlélésével vagy olvasásával tehetünk eleget a fentebbi kívánalomnak. De viszont a tételes jogtudományok legnagyobb részében alig van kérdés, melynél fejtegetéseinket ne lehetne valamely gyakorlati jogi tárgy bemutatásával, kézbeadásával illusztrálnunk.

Ezt a demonstratiót, a szemléltető módszernek és a jogalkalmazási kísérleteknek a jogtudományi előadásokba bevezetését, illetőleg azokkal összekapcsolását fogja lehetővé tenni egy új egyetemi segédintézmény, melyről még pár szóval megemlékezni kívánok.

Ez az új egyetemi intézmény az ugynevezett *gyakorlati joganyaggyűjtemény*, helyesebben *gyakorlati jogi tárgyak gyűjteménye*. A külföldi egyetemek közül a bécsi egyetemen létezik 1911. óta egy ily intézmény „Institut für angewandtes Recht“ néven. Hasonló célú, de csak a büntetőjogra terjedő intézmények a gráci és a berlini egyetemek kriminalisztikai intézetei, valamint a számos külföldi egyetemen található bűnügyi muzeumok, illetőleg gyűjtemények.

Hazánkban először a kolozsvári tudományegyetem jogi fakultásán vetettük fel és építettük ki (Helle Károly, Kolozsváry Bálint, ottani kollegáim és csekélységem) egy ily „szemléltető“ vagy amint később elneveztük, „gyakorlati joganyaggyűjtemény“ eszméjét 1912/13-ban. A

mintát és a kezdeményezés ötletét az általam a büntető perjogi előadásaimhoz berendezett és tantermemben elhelyezett ugynevezett *kriminalisztikai gyűjtemény* szolgáltatta. Említett kollegáim javasolták ugyanis, hogy a többi tételes jogtudományok előadói részére is szervezzünk hasonló gyűjteményeket. Így dolgoztuk aztán ki az összes tételes jogi tantárgyak részére szolgáló „Gyakorlati joganyag-gyűjtemény“ tervezetét. Ennek mint rendes egyetemi intézménynek felállítása iránt a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intézett felterjesztést s a gyűjtemény részletes tervrajzát Helle Károly készítette el.

Ez a felterjesztés hangsúlyozza, hogy az egyetemi jog- és államtudományi karoknak a feladata ugyan első sorban nem a gyakorlati jogászképzés, csak ennek elméleti megalapozása, a jogi tudományok legszélesebb keretű művelése és hirdetése. Azonban ezt az első célt, a hallgatók *elméleti* kiképzését sem szabad öncélnak tekinteni. Nem lehet szemet hunynunk azon tény előtt, hogy az egyetemekre beiratkozott joghallgatók túlnyomó nagy része nem merőben a jogtudományok *hallgatását*, nem a jogtudományok *elméleti művelésére* való kiképeztetését tekinti céljának, hanem *gyakorlati jogászai pályákra* készül. Egyetemeink jogi karai tehát nem merőben jogtudósokat képező, hanem egyben gyakorlati jogászokat nevelő intézetek, a miből következik, hogy az egyetemi jogi oktatásnak olyan-
nak kell lennie, hogy a joghallgató a tudományos elméletek,
¹gazságok és tételek gyakorlati jelentőségéről, horderejéről,
a jogi és a gazdasági élet szoros kapcsolatáról is teljes,
vagyis a valóságnak megfelelő képet nyerjen.

Fel sem szabad ugyan tételeznünk, hogy a tételes tantárgyak tanárai szaktudományuk ily jelentőségét, azok szabályainak gyakorlati horderejét nem igyekeznének kidomborítani hallgatóik előtt, azonban megfelelő segéd-

eszközök, a tárgyalat jogintézményeknek valóságos, *szemléltető bemutatása* nélkül, a csupán *előszóval ismertetés* sohasem lesz oly teljes és eredményes, hogy azt a hallgató, aki az életet még nem ismeri s a kérdéses jogintézményt a valóságban még nem látta, első hallásra lelki szemei elé állítsa s annak valódi mibenlétét, alakulatát hiven elképzelje.

Ezt a hiányt kívánja pótolni a „Gyakorlati joganyaggyűjtemény“, mely az előadó termek között elhelyezve s minden percben a tanárok rendelkezésére állva, lehetővé teszi, hogy az előadó tanárok a szaktudományuk körében a valóságban előforduló jogi tárgyakat, így a különböző jogügyleti iratokat, szerződéseket, periratokat, nyilvános könyveket, rajzokat, térképeket, egyes jogintézmények képeit, modelljeit, valamint a jogi kútfőket, törvénykönyveket, rendeleteket, szabályrendeleteket, jogesetgyűjteményeket, hivatalos bírói határozattárakat stb. az előadások kapcsán vagy a praktikumi órákon *közvetlenül* bemutathassák és kellő számú másolatokban kezükbe adhassák hallgatóiknak.

Szinte érthetetlen, hogy a jognak, az egyik leggyakorlatiasabb célú és rendeltetésű intézménynek a tanításánál eddigelé mondhatni ügyet sem vetettek arra, hogy a jogtanuló közvetlenül is meglássa és megismerje azokat az intézményeket, azokat a tárgyakat, amikről a jogtanár beszél és amiknek a gyakorlására, intézésére, alkalmazására akarja képessé tenni, reávezetni, kiképezni a jogtanár a hallgatóit. Én magam is, volt hallgatótársaimmal egyetemben, tanuskodhatom arról, hogy egész négyévi joghallgatói pályámon nem láttam egy keresetlevelet, nem egy váltót, egy vádiratot, egy ítéletet, sem telekkönyvet; nem láttam fényképen sem egy börtönt vagy javítóintézetet. S már mint felavatott doctor juris ügyvédjelölt nagy aggodalommal fogtam hozzá principálisom rendeletére a pár sornyi kielégítési végrehajtási kérvény megszerkesztéséhez.

Lehet, hogy egyetemi tanárkollegáim kicsinylő mosollyal fogják kísérni fejtegetéseimet, hiszen egy egyetemi tanár feladata csak nem a keréset, a vádirat bemutatásában vagy szerkesztésére való kitanításban áll? Pertárat, telekkönyvet, börtönt csak nem az egyetemi tanár kötelessége közvetlenül megismertetni hallgatóival. Ez nem tudományos foglalkozás, ez nem elméleti képzés. Kétségtelenül. Hiszen én magam is hangsúlyozni kívánom, hogy a valódi gyakorlati kiképzés csak az egyetemi évek elvégzése után, a különböző gyakorlati jogi pályák kezdő szakára, az úgynevezett joggyakorlati időre való. Azt is elismerem, hogy a jogi alapfogalmak és vezérelvek kifejtéséhez, például a jogképeség, a cselekvőképesség vagy a büntetőjogi beszámítás, a szándék, gondatlanság fejtegetésénél nincs szükség külső segédeszközökre, azonban vitatom emellett, hogy a legtöbb jogi tudomány elméleti kérdéseinek előadása is annyi és oly érdekes külső tárgyhoz kapcsolódik, hogy azoknak *szemléltető bemutatása*, az előadás alkalmával a hallgatók kezébe adása óriási mértékben megkönnyíti az előadó munkáját s az illető elméleti kérdés megértését, annak valódi jelentősége felől biztos és maradandó képzet alkotását feltétlenül elősegíti.

Mint a büntetőjog előadója immár több mint két évtized tapasztalatára hivatkozhatom, hogy a törvény vagy a döntvény szövegének, egy valóságos bírói ítélet másolatának a hallgatók kezébe adása, a büntettesek fényképeinek, egyes bűnelkövetési tárgyaknak, vagy a büntett által létrehozott tárgynak megszemléltetése, egy-egy börtön vagy javítóintézet, siketnémaintézet, gyermekmenhely közvetlen meglátogatása vagy ezek képeinek, tervrajzainak bemutatása mily maradandó nyomot hagyott hallgatóim lelkében, épígy a valóságban megtörtént bűnesetek perrendszerű le-tárgyalása s aztán a valóságban hozott bírói ítéletek be-

mutatása mily élénk érdeklődést keltett az összes hallgató-ságomnál. S azt hiszem, hogy ez nemcsak a büntetőjog, de a többi jogtudomány tárgyalásánál is ugyanigy van. A különböző jogi tárgyaknak, intézményeknek valóságos vagy másolatban, képekben bemutatása, vagyis a *szemléltető módszernek* a körülmények szerint lehetséges alkalmazása megkönnyíti, elősegíti az elméleti fejtegetéseket, anélkül, hogy az előadás tudományos jellegét leszállítaná vagy popularizálná.

Hiszen, hogy a jogtudomány „kiválóan gyakorlati tudomány“, ezt épen Plósz Sándor a magyar jogtudomány-nak mindnyájunk által legtiszteltebb s a külföldi tudományos világ előtt is közelismerésben álló képviselője fejezte ki a legvilágosabban a fent említett elnöki megnyitójában. S ő fejt ki ugyanitt, hogy az elmélet és a gyakorlat között a jog művelésében „nem létezik és nem is létezhetik ellentét“, mert minden gyakorlat elméletet feltételez. Azonban ellentét lehetséges és tényleg ily ellentét fenn is áll s nagyobb mértékben, mint más tudományok körében: a gyakorlati *jogászok* és az ügynevezett elméleti *jogászok*, vagyis a jog tanítóinak elmélete között. A gyakorlati jogászok tudniillik gyakran hibás, elavult vagy önalkotta felületese elméletet követnek, viszont az elméleti jogászok, a jogtanárok, gyakran csak a jogszabályból, vagyis abstrakciókból indulnak ki, amelyek fogalmilag nem fedik teljesen a valóságot, így esik meg, hogy eltávolodnak a reális élettől, elvesztik érzéküket a valóság felismerésére. Pedig, hogy aztán az ily elméleti, tudományos tévedések, az ily „téves jogi theóriák“ minő súlyos következményekkel, néha rettenetes szenvedésekkel járnak, erre találóan mutat rá a büntetés céljának helytelen felfogására, ami a régi kegyetlen büntetéseket előidézte és az önvallomás jelentőségének túlbecsülésére, ami pedig a tortura borzalmait hozta létre.

Epen Plósz veti fel ezek alapján, hogyan kerüljük el ezeket a hibákat, „*hogyan tegyük a jogtudományt gyakorlatiabbá?*“

Ugyanezt sürgeti és pedig a legerélyesebben perjogi tudományunk másik kiváló művelője, *Magyary Géza*. Szerinte is valamennyi reformkérdés közt „legfontosabb a jogi oktatás *gyakorlatibb* iránya“. Hogy jogi oktatásunk nem elég eredményes, ennek egyik oka abban is rejlik, hogy a tanítás és az élet közt nincs meg mindig a teljes összhang. „Mi sokat és sokfélét tanítunk, de nem mindig úgy, hogy az az életben könnyen volna értékesíthető és nem mindig azt, ami az életben nagyon szükséges.“ Teljes mértékben jogosult tehát *Magyary* szerint is az a kívánság, hogy *jogi oktatásunk jobban alkalmazkodjék az élet szükség-ségeihez*. Ez nem ezt teszi, hogy jogi oktatásunkat kivetkőztessük tudományos jellegéből, hanem azt, hogy „a legelvontabb tudományos kérdéseket is úgy kell taglalni, hogy a hallgató mindig lássa az élettel való szoros összefüggésüket.“

Ime e két kiváló elméleti jogászunk legteljesebb mértékben elismeri és kívánja a jogtudományok egyetemi tanításának gyakorlatiasabbá tételét és nem féltik ettől az iránytól, a hallgatók előtt a jog gyakorlati értékének szemmel látható kidomborításától, a gyakorlati érzék, a közgazdasági szellem megteremtésétől az egyetemi oktatás tudományos jellegét.*

* Ugyanezt a gondolatot fejti ki *Berzeviczy Albert*, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, aki a gyakorlati jogélettől szintén teljesen távol áll, „Köz-művelődésünk és a harmadik egyetem“ (1894.) című tanulmányában „Nincs szerencsétlenebb félreértés, úgymond, mint az, amit a gyakorlatnak a tudománnyal, az életnek az elmélettel való szüntelen ellentétbe helyezése szül. A magasabb civilizáció egyik legnemesebb vívmánya, hogy benne a tudomány gyakorlativá lesz, megszűnik elvont, meddő elmegimnasztika lenni, viszont a gyakorlat tudományossá válik, vagyis a közönséges mesterség lélekölő gépies-ségén felülemelkedik.“ (Tanulmányok, II. kötet, 389. 1.)

Anélkül, hogy a gyakorlati joganyaggyűjteményektől várnam a feltétlen biztos eredményt, az elméleti és gyakorlati jogászok kölcsönös egyoldalúságának megszüntetését, mégis meg merem kockáztatni az állítást, hogy a gyakorlati jogi tárgyak anyaggyűjteményének felállítása és azoknak az egyetemi előadások keretében felhasználása egyfelől *az egyetemi előadások vonzerejét és eredményességét növelné*, közelebb hozná a tudományos fejtegetéseket a valósághoz, alkalmat adna a tanárnak a jogi szabályok értékének, jelentőségének szemmel látható, kézzel fogható bemutatására, másfelől azokat a tanárokat, akik az ily gyűjtemények szervezését, berendezését és állandó felfrissítését, a gyakorlati jogélet újabb és újabb tárgyainak megszerzését, összeállítását vállalják, szóval akik nem tartják méltóságukon alulinak az ily jogi tárgyakkal való bibelődést, azokat közelebb hozná a gyakorlati élethez, módot és alkalmat nyujtana nekik, hogy az illető tudomány tanításának a gyakorlati életben történő valóságos felfogását, alkalmazását, a jogszokást állandóan figyelemmel kísérik és így *magukat a tanárokat is állandó összeköttetésben tartaná a gyakorlattal*, az étellel s megóvná őket az elméleti, helyesebben tanári egyoldalúságtól. Ez aztán közvetve magának *az illető jogi szakmának a tudományos művelésére is jótékony kihatással lenne*, a jogi tankönyvek és más tudományos munkák belső értékét is emelné, használhatóbbakká, a gyakorlati jogászokra is tanulságosabbá tenné azokat.

A gyakorlati jogi tárgyaknak ily gyűjteményekbe foglalását és szakszerű elrendezését tehát úgy a joghallgatók, helyesebben jogtanulók, mint a jogtanárok és a jogtudomány érdekei egyaránt igazolják és szükségessé teszik. A joghallgatókra könnyebbé és sikeresebbé tenné egyes tantárgyak megértését és megtanulását, a jogtanároknak módot nyujtana a gyakorlati élet tényeinek állandó szem-

mel tartására s a gyakorlat tévedéseinek, ingadozásainak megszüntetése végett a felszólalásokra, ezzel a gyakorlati jogászok hibáinak feltárására s helyes irányba terelésére is, ezenfelül gyakorlatiasabbá tenné a jogi irodalmat, megóvna a fogalmi kultusz túltengésétől, a gyakorlati élet figyelembe nem vételétől.

De még egy további és nem kisebb jelentőségű üdvös hatást is remélhetünk a gyakorlati jogi tárgyak ily gyűjteményeitől, t. i. a *praktikumok*, a tételes jogi tantárgyakból tartandó *gyakorlatok* meghonosodását, népszerűbbé és eredményesebbé váltát.

A praktikumok kérdése jogi oktatásunknak még mindig egyik legmostohább gyermeke. Mig az orvosi, a természettudományi, sőt a bölcsészeti fakultások tanrendjeiben a rendszeres tudományos előadások, a főkollegiumok mellett a praktikumoknak egész sorozata van kötelezőleg előírva a hallgatókra s ezek részére külön termek, gyakran önálló épületek állnak az illető tanárok rendelkezésére, nálunk a jogi karon s valljuk be, mind a négy egyetemen, fehér holló egy-egy praktikum hirdetése. Egyes tanárok ugyan elismerésre méltó buzgalommal tartanak régóta 1—2 órás praktikumot, amelyeken azonban leggyakrabban könnyebb jogesetek megbeszélésével, szóbeli tárgyalások tartásával, a büntetőjog-tanárok ujabban kriminalisztikai kísérletekkel igyekeznek a jogszabályok gyakorlati alkalmazása felől tájékoztatni a praktikumokra *önként vállalkozó* hallgatóikat. Azt is elismeréssel kell kiemelnem, hogy hallgatóságunk érdeklődik a hirdetett praktikumok iránt. Én magam is például mint jogakadémiai, majd mint egyetemi tanár minden éven hirdettem büntetőjogi praktikumot és mondhatom, rendes hallgatóim legjava része mindig szorgalmasan vett részt azokon, sőt igen gyakran más évfolyambeliek is látogatták azokat,

és igen sokszor a legszebb eredménnyel dolgoztak. Akárhány nagy bűnper egész lefolyását elkészítették írásban és pompás szóbeli főtárgyalásokat tartottak a *megtörtént* nevezetesebb bűnesetek felett.

Kollegáink tulnyomó része azonban állandóan idegenkedik a praktikumok tartásától. Szinte lekicsinylik, az egyetemi tanárokhoz nem méltó foglalkozásnak tekintik ezt. Mik ennek az okai, azt most nem kutatom. Egy oka azonban mindenesetre az is lehet, hogy ma nincsenek megfelelő segédeszközeink az ily praktikumok kényelmes és sikerrel kecsegtető megtartására. Hogy a praktikumokon minél nagyobb számmal, sőt tulajdonképen az összes hallgatóink részt vehessenek és dolgozhassanak, ehez legelső elemi feltétel *egy jól felszerelt joganyaggyűjtemény*, melynek kézikönyvtárából minden résztvevő hallgatónak kezébe adhassuk a tárgyalás alá vett törvénykönyvet, iratszekerényeiből pedig a megfelelő jogügyleti iratokat vagy más jogi tárgyakat.

Ugy sejtem azért, hogy a gyakorlati jogi anyaggyűjtemények felállításával és szakszerű berendezésével egy új korszaka fog kezdődni egyetemeinken a praktikumoknak. Egy külön erre a célra szolgáló terem, melyben az *egyes tételes tantárgyak* részére *külön szekrényekben* lennének *systematikusán csoportosítva* a gyakorlati jogélet tárgyai, főleg ügyiratai, egy külön szekrény pedig a szükséges *kézi könyvtárat* tartalmazná, a fontosabb törvénykönyvek, rendeletek, szabályrendeletek, jogesetgyűjtemények, bírói határozattárak megfelelő számú példányaival, egy másik közös szekrény pedig a *nyilvános könyveket*: telekkönyvet, cégjegyzékeket, anyakönyveket, hivatali ügyviteli könyveket, statisztikai adattárakat, táblázatokat, térképtárat stb. egy ily gazdag anyaggyűjtemény bizonyára animálná magukat a tanárokat is, hogy praktikumokat

tartsanak s igyekezzenek a praktikumokat azzá fejleszteni, aminek igaz rendeltetésük szerint válniok kell: *a jogalkalmazás iskoláivá, illetőleg laboratóriumaivá.*

A praktikumok jelentősége, szükségessége és módszere felől köztünk jogtanárok között is nagy véleményeltérések vannak. Ismeretes, hogy a jogi oktatási reformtervezetek csaknem kivétel nélkül a tételes tantárgyakból kötelezővé kívánták tenni az egyetemeken és jogakadémiákon a gyakorlatokat és pedig írásbeli gyakorlatokkal összekötve. Sokan ennek a kivihetetlenségét hangoztatva, különösen a népesebb egyetemeken, egyszerűen feleslegesnek és céltalan kísérleteknek hirdették azok forszirozását. Mások, így például Magyary Géza, elismerik a kötelező gyakorlatok nagy fontosságát, az „azokban rejlő nagy oktató erőt“, de a három alapvizsga és a kolloquiumok mellett annak keresztülvitelét idő hiánya miatt látják kivihetetlennek. Bármennyire elismerem ez utóbbi fontos gyakorlati akadály fennforgását, legyen szabad ezzel szemben mégis arra utalnom, hogy a kisebb egyetemeken a kötelező gyakorlatoknak csakugyan nincs semmi akadály, a népesebbeken, különösen a budapesti jogi karon pedig mindenesetre speciális intézkedésekkel, a magántanárok igénybevételével lehetne a keresztülvitelt megkísérelni. És aztán lehet a talán túlnagy számú hallgatóságot csoportokban megdolgoztatni, viszont lehetnek oly gyakorlatok, például egy felolvasott jogesetről rögtönzött dolgozat készítése, melyekben igen nagyszámú hallgatóság egyszerre résztvehet. Minden egyes hallgató dolgozatának külön megvitatása felesleges, elég a tanár részéről való átnézés és megjegyzéseinek nyilvános közlése.

Egyébiránt ez a kérdés is bármennyire szívesen fekszik, nem tartozik jelen előadásom keretébe, csak mint a gyakorlati jogi tárgyak anyaggyűjteményének szervezésére egy fontos indokot kívántam azt felhozni s ezzel kapcsolatban

annak a nézetemnek kifejezést adni, hogy a kötelező gyakorlatokat, mint a jogalkalmazás művészetébe való bevezetést s ezzel joghallgatóinkban bizonyos mérvű *gyakorlati érzelé belecsepegtetésére* szolgáló nagyfontosságú módozatot jogi oktatásunk reformjának egyik legszükségesebb részlete gyanánt tekintem és az annak keresztülvitele ellen felhozott tiszteletreméltó aggályokat túlzottaknak látom. Különösen, ha az általam megbeszélt gyakorlati joganyaggyűjtemények tényleg szerveztetnek mindenik egyetemen, ez esetben még a kötelező gyakorlatok meghonosítása előtt, a mai önként-vállalkozási rendszer mellett is nagyobb eredményt és nagyobb népszerűséget merek jósolni a praktikumoknak.

Intézetté fejlesszük-e, illetőleg nevezzük-e aztán ezeket a gyűjteményeket, ezt még nyílt kérdésnek kell tekintenünk. Sperl az „Institut für angewandtes Recht“, Gross, a legközelebb elhunyt gráci tanár és Liszt, berlini tanár a „Kriminalistisches Institut“ elnevezéssel gyűjteményüknek a gyakorlati jogászok részére való használhatóságát is akarják dokumentálni. Részemről megelégedném a szerényebb „gyűjtemény“ névvel, ami kifejezi, hogy itt egyetemi, tehát elméleti, tudományos célú intézményről van szó, mely ugyan a gyakorlatra készít elő, de mégis csak oktatási jellegű.

Még csak a szemináriumok és praktikumok, illetőleg a szemináriumi könyvtárak és a gyakorlati joganyaggyűjtemények viszonyáról kívánok pár szót mondani.

Sokan, különösen az egyetemi tanárkollegáim közül, bizonyosan azt fogják az előbbi fejtegetéseim ellen vetni, hogy nem fontosabb-e a jogi s általában az egyetemi oktatás jövő tejlődése szempontjából a *szemináriumok fejlesztésére*, törekedni vagyis minél gazdagabb szemináriumi könyvtárak létesítése és minél élénkebb *szemináriumi tudományos munkálkodás* megteremtése, a hallgatóságnak erre buzdítása legyen inkább a programunk. Ezt a bizton várható ellenvetést

azért említettem fel, hogy jóelőre kifejezhessem, miszerint a szemináriumoknak annyira kívánatos fejlesztése semmiképen sincs ellentétben a praktikumok és a gyakorlati joganyaggyűjtemények felkarolásával és hasonló fejlesztésével. A kettő két különböző dolog, melyek mindenike más célt szolgál s épen mindkettőnek egyenlő melegséggel ápolása és fejlesztése fogja előrevinni jogi oktatásügyünket.

Senki sem pártolhatja nálamnál melegebben a szemináriumok fejlesztését s nem lelkesedhetik jobban az egyetemi hallgatóság tudományos tevékenységének minden eszközzel elősegítésén. Eddigi tanári működésem alatt magam is minden lehető megtettem a magam szerény eszközeivel hallgatóimnak a tudományos munkálkodás iránti kedvük felkeltésére. Úgyde azzal mindnyájan tisztában vagyunk, hogy a szemináriumok és a szemináriumi könyvtárak feladata egyenesen és kizárólag a tudományos munkásság elősegítése lévén, abban hallgatóságunk összes, sőt a nagyobb része sem vehet részt. Bármennyire óhajtjuk és törekszünk is arra, hogy minél több hallgatónkban ébresszünk hajlamot és kedvet a nagyobb tudományos munkák tanulmányozására és önnálló tudományos dolgozatok készítésére, aránylag mindig csak a hallgatóságunk kis része fog erre vállalkozni, akik erre képességet, tehetséget éreznek magukban. S tekintve a tudományos munkásság természetét, arra alig is lehet gondolnunk, hogy a szemináriumban való részvételre összes hallgatóinkat kötelezzük. A szemináriumi könyvtár és a szemináriumi munkálkodás marad jövőre is, mint eddig volt, a kiválóbb és szorgalmasabb hallgatóink, tehát egy kevészámú tudományszomjas csapat terrénuma, tudományos műhelye.

A praktikumok és ezek segédintézménye, a gyakorlati joganyaggyűjtemény ezzel szemben az egész jogtanuló ifjúság részére szólnak. A törvénykönyveket, rendeleteket,

szabályrendeleteket, általában a jogforrásokat, a különböző nyilvános könyveket, szerződéseket, jogi tárgyakat nemcsak a jelesebb, szorgalmasabb, de kivétel nélkül minden hallgatónak ismernie kell. Épúgy a jogalkalmazás felől, a törvényértelmezés, a jogügyletek formái, a közigazgatási és bírói tevékenység mibenléte, a határozatok kellékei, helyes szerkesztése stb. felől minden hallgatót tájékoztatni kell. S erre, akár tetszik, akár nem a joghallgatóknak, reá kell szorítanunk mindeniket, mert ezeknek az ismerete hozzátartozik az illető tételes jogi tantárgy megértéséhez és szabályainak helyes felfogásához.

A jogi szemináriumok és praktikumok tehát igen szépen megférnek egymás mellett, sőt valósággal kiegészítik egymást. A szemináriumok alkalmat nyújtanak a hallgatóknak a mélyebb tudományos buvárkodásra és a jogtudományok önnálló művelésére való előkészületre, ezek a valóban tudományszomjas és tudományos pályára készülő joghallgatóink *laboratóriumi*; a praktikumok pedig reávezetik a hallgatókat a jog gyakorlati jelentőségének kézzelfogható megértésére, a jogszabályoknak a valóságban felmerült esetekben való alkalmazására, ezzel jövőendő élet-hivatásuk feladatainak helyes felfogására. Egyik épenoly fontos, mint a másik s az egyetemi jogi oktatás eredményessége szempontjából egyiket sem lehet a másikkal szemben lebecsülnünk. Bármeunyre igaz, hogy az egyetem feladata a tudományok hirdetése és művelése, az bizonyos, hogy az egyetemi jogi oktatás közvetlen célja még sem egyedül jogtudósok kiképzése, hiszen a tudori szigorlatokat is csak az egyetemi négy évi jogi tanfolyam elvégzése után lehet letenni. A mai jogi és államtudományi tudorság pedig, nem lehet eltagadni, képesítő cím s a jog- és államtudorok legnagyobb része nem a jog- és államtudományok elméleti művelésére való képesség megszerzése végett teszi le a

szigorlatokat, hanem azért, hogy a közigazgatási vagy bírói, ügyvédi stb., szóval valamely gyakorlati pályán előhaladhasson. Ha ezt tudjuk és nem tagadjuk, akkor nem szabad lesajnálni a praktikumokat, sőt minden tételes jogtudomány tanárának kötelessége, hogy akár az előadások, a fő- vagy speciálkollégiumok keretében, akár külön órán igyekezzék az elméleti fejtegetések gyakorlati értékét demonstrálni hallgatói előtt.

Ennek a demonstrációnak a segédeszköze a gyakorlati joganyaggyűjtemény, mely így egyenlő jelentőségű a szemináriumi könyvtárral s amint egy berendezett egyetemi jogi kar nem lehet el szemináriumi könyvtárak nélkül, épen ilyen nélkülözhetetlen egyetemi segédintézménynek tekintendő a joganyaggyűjtemény is, melynek egy jogi karon nem szabad hiányoznia. A budapesti és a kolozsvári egyetemek jogi karain alig pár éve a kultuszminiszterium támogatásával sikerült végre, lehet mondani, ideálisan szép szemináriumi helyiségeket és könyvtárakat szervezni és berendezni. a pozsonyi és debreceni új egyetemek jogi karain is most vannak berendezés és felszerelés alatt a szemináriumok, ennek az eléggé alig dicsérhető kulturális munkának folytatása, helyesen kiegészítése lenne mindenik egyetemen egy-egy gyakorlati joganyaggyűjtemény szervezése is.

Milyen legyen egy jól berendezett gyakorlati joganyaggyűjtemény, erre nézve eddigelé három minta áll előttünk. Egyik a bécsi egyetem jogi fakultásán *Hanns Sperl* által berendezett „*Institut für angewandtes Recht*“, másik a kolozsvári egyetem jogi karán 1914 folyamán szervezett gyakorlati joganyaggyűjtemény, harmadik a mi pozsonyi egyetemünkön a szervezés stádiumában levő gyűjtemény.

A *Hanns Sperl* féle bécsi „intézet“ csupán a polgári jog és a polgári jogszolgáltatás körére terjed ki. Az 1914-ben megjelent katalógus (*Bestandverzeichnis*) szerint az intézetben mintaszerű csoportosítással vannak összeállítva a magánjog, annak különös ágai, a polgári jogszolgáltatás és annak speciális fajtái körébe tartozó jogi tárgyak, főleg a különböző jogügyleti és perbeli iratok. Az intézetnek külön tisztviselője van, aki az igazgató utasítása szerint gondoskodik a szükséges újabb iratok beszerzéséről, lemásolásáról, az intézet állandó

felfrissítéséről. Sperl megjegyzése szerint az intézet, jóllehet 1911-ben kezdte meg annak berendezését, még csak fejlődésének kezdetén áll, teljesnek nem mondható. A már összegyűjtött anyag is azonban (két teremben, 8—10 szekrényben) elég gazdag arra, hogy tanítási, és tanulmányozási célra felhasználassék. A dolog természetéből folyik, hogy az intézet anyagát állandóan szaporítani, az elavultakat új tárgyakkal kicserélni törekszik Sperl, így vélvén elérni azt a célt, hogy az a mindenkori tényleges jogélet szemléltető tükré legyen.

A kolozsvári jogi fakultás „joganyaggyűjteménye“ már jóval szélesebb körű mint a bécsi. Felöleli a büntetőjogot, a közigazgatási jogot, a jogtörténetet és külön kriminalisztikai gyűjteményt és közös kézikönyvtárat is tartalmaz. Összesen nyolc osztályra tagozódik (mindenik külön szekrényben elhelyezve), úgymint: 1. magánjog, 2. hiteljog, 3. polgári perjog, 4. büntetőjog és büntető perjog, 5. közigazgatási és pénzügyi jog, 6. igazságügyi és közigazgatási szerkezet, nyilvános könyvek, statisztika, 7. jogtörténet és kézikönyvtár, 8. kriminalisztikai gyűjtemény (külön az egyik kisebb teremben). A gyűjtemény egy öttagú bizottság, illetőleg a tételes jogok tanárainak felügyelete alatt áll, akik az egyes csoportok szakszerű berendezéséről és az újabb tárgyak beszerzéséről maguk gondoskodnak.

Lényegében a kolozsvári gyűjtemény mintájára készült el a *pozsonyi* egyetem jog- és államtudományi fakultásának gyakorlati joganyaggyűjteménye, illetőleg annak tervezete. Ez lesz ezidőszert a legteljesebb ilyenmű gyűjtemény, mely kiterjed az összehasonlító jogra, a közjogra és a nemzetközi jogra is s így valóban az összes tételes jogokat fel fogja ölelni, sőt a merőben elméleti tudományok (egyházjog, politika, római jog) köréből is a nevezetesebb jogtörténeti, illetőleg összehasonlító jogi anyagokat tartalmazni fogja. Tájékoztatóul egy teljesen berendezett gyakorlati joganyaggyűjtemény felől azért itt közlöm a mi gyűjteményünk tervezetét és berendezését.

A pozsonyi joganyaggyűjtemény tíz osztályra oszlik, úgymint:

I. csoport. *Jogtörténet és összehasonlító jog.* Ezen csoport szekrénye tartalmazza egyfelől a római jogra, az egyházjogra, az európai és a magyar jogtörténetre vonatkozó gyűjteményes munkákat és emlékeket (corpus juris civilis, corpus juris canonici, leges barbarorum, váradi regestrum, közép- és ujkori jogkönyvek stb., boszorkányperek aktái, régi okiratok, papirusemlékek, céh-emlékek, jegyzőkönyvek), másfelől a nemzetközi joganyagokat, a mai külföldi jogok nevezetesebb kútfőit, idegen kodexeket és gyűjteményes munkákat (Annuaire de la législation comparée, különböző Vergleichende Darstellungen, nemzetközjogi gyűjteményes műveket, nemzetközi szerződéseket, ratifikációkat, nemzetközi értekezletek és aktusok jegyzőkönyveit, diplomáciai és konzulátusi jelentéseket, diplomáciai jegyzékeket és jegyzékgyűjteményeket (vöröskönyv, sárgakönyv stb.).

II. csoport. *Magánjog.* Itt vannak összegyűjtve és csoportosítva a különböző, ma fennálló hazai egyesületi alapszabályok, alapító levelek, házassági szerződések, törvényesítésre és örökbefogadásra vonatkozó okiratok, adásvételi, csere, ellátási, életjáradéki, bérleti, haszonbérleti, kölcsön, haszonkölcsön, letéti, szolgálati, vállalkozási és alkuszi, megbízási, társasági és zálogszerződések, egyességek, tartozás elismerési, kezességi nyilatkozatok, mindenféle végrendelek, rendelkezések és örökösödési szerződések.

III. csoport. *Hiteljog*. Itt vannak összegyűjtve és rendszeresen csoportosítva a különböző kereskedelmi társasági szerződések, részvénytársasági és szövethazeti tervezetek, aláírási ivec, alapszabályok, közgyűlési jegyzőkönyvek, a kereskedelmi forgalomban előforduló különböző értékpapírok, váltók, kereskedelmi utalványok, hitellevelek, kötelező jegyek, csekkek, biztosítási kötvények, fuvarlevelek, rakjegyek, közraktári jegyek, kiadói szerződések, alkuszi kötvények, óváslevelek, tőzsdei szelvények, árfolyamlapok stb.

IV. csoport. *Nyilvános könyvek*. Itt helyezték el a telekkönyvek teljesen hű másolatokban, okmánytárral, cégjegyzékek, védjegyszabaddalmi-, mustra- és minta-, valamint hajórajstromok, az ezekkel kapcsolatos összes kiadmányok és iratok.

V. csoport. *Peres és perenkívüli eljárás*. Itt vannak összegyűjtve és rendszeresen csoportosítva a különböző alkatú polgári pereknek összes aktái a különböző forumok szerint, makacssági iratok, perbeli egységek, különösebb, az anyagi jog szempontjából fontossággal bíró keresetek, ítéletek, csőd, gondnokság alá helyezési, megsemmisítési, bírói letétbehelyezés iránti s általában a különböző bírósági perenkívüli eljárások aktái, a különböző bírósági ügykezelési könyvek.

VI. csoport. *Büntetőjog és büntető perjog*. Itt vannak rendszeresen csoportosítva egyrészt az anyagi büntetőjogot érintő tárgyak, így bűnügyi embertani és lélektani kísérletek leírásai (gyermek- és tanuvalloási lélektan iratai), büntettesek élettörténete, környezettanulmányok, tipikus bűnesetek leírásai, rajzai, szakértői leírások (elmeállapotról, mérgezésről, gyermekölésről, robbanásokról stb.), másrészt a különböző büntető bírósági ügyek összes iratai, járásbírósági, törvényszéki, esküdttörvényszéki, vádtanácsi, kir. ítélőtáblai, kir. kuriai határozatok, nevezetesebb bűnügyekben készült vádiratok, védbeszéddek, esküdttörvényszéki intézett kérdések, jogegységi határozatok, a fiatalok bíróságának összes ügyiratai, patronage-ügyre vonatkozó iratok, gyermekvédelmi akció iratai, patronage-egyletek alapszabályai, bírósági és ügykezelési könyvek, a büntetések végrehajtására vonatkozó iratok, kegyelmezési, kártalanítási iratok, bűnügyi nyilvántartás iratai stb.

VII. csoport. *Kriminalisztikai gyűjtemény*. Itt vannak elhelyezve muzeális összeállításban a bűnelkövetési eszközök egyes tipikus példányai, a büntettesek személyazonosságának megállapítására vonatkozó különböző módszerek tárgyai (embertani mérési, daktyloszkopiai eszközök), ezekre vonatkozó fényképek, táblázatok, büntettesek fényképei, írásai, koponyamodellek, tolvajnyelv szótára, a büntetésvégrehajtási eszközök vagy intézetek (börtönök, dologházak, javítóintézetek) modelljei, fényképei, ezek tervrajzai, rendtartásai stb.

VIII. csoport. *Közjog és közigazgatási jog*. Itt vannak elhelyezve az állami címerek, vezérlobogók, tengerészeti lobogók képei, a trónörökösödés rendjét és a királyi nemzetség elágazását feltűntető grafikus táblázatok, törvény-, királyi és miniszteri rendeletpéldányok, nemesi levelek, főnemesi címeket adó privilegiumpéldányok, miniszteri ügyiratminták (lehetőleg minden miniszteriumból), a képviselőválasztási jog fejlődését feltűntető táblázatok, a képviselőválasztások érvényessége tárgyában eljáró bíróságok (Kuria, képviselőházi bíráló bizottságok) iratai, határozatai, összeférhetetlenségi ügyekben hozott

határozatok és erre vonatkozó iratok, mentelmi esetek tárgyalására vonatkozó iratok, képviselőházi és főrendiházi, valamint delegacionális napirendek, jegyzőkönyvek, irományok, naplók, házszabályok, állami részletes költségvetések, zárszámadások.

A *közigazgatás* különböző ágaira vonatkozó tipikus akták és szabályzatok, az állami, törvényhatósági és községi háztartásra, az adókra, jövedékekre, illetékekre, díjakra vonatkozó fontosabb iratminták, a magyar közigazgatási szervezet fejlődését feltüntető grafikus táblázatok, a közigazgatási jogorvoslati rendszer grafikus táblázata, a közigazgatási és a hatásköri bíróság ügyiratai, határozatai, a közigazgatási végrehajtás bemutatása.

IX. csoport. *Statisztika és térképtár.* Itt vannak elhelyezve a statisztikai adatgyűjtési minták, a feldolgozási táblák mintái, grafikonok, adatgyűjtési rendeletek, számológép, az országos statisztikai hivatal kiadványai (mintaképen), az ország közállapotáról szóló legújabb miniszteriumi jelentés, a bíróságok, az ügyvédség, a közjegyző intézmény szervezetét és beosztását feltüntető táblázatok. A térképtárban az államterület közjogilag fontos történeti alakulását feltüntető térképek, a képviselőválasztókerületek beosztását feltüntető térképek, a magyar állam és az osztrák-magyar monarchia katonai parancsnokságainak és hadkiegészítő kerületeinek beosztását feltüntető térképek stb.

X. csoport. *Kézírástár.* Állománya: a Corpus juris Hungarici (célunk a Corpus juris összes kiadásaiból egy teljes gyűjtemény összeállítás), az Országos Törvénytár (teljes folyam), a Közigazgatási Törvénytár, egyes törvénykönyvek vagy fontosabb tételes jogi törvények külön kiadásai több példányban (a praktikum órakon leendő használatra), az Igazságügyi Közlöny és az Igazságügyi Javaslatok Tára, az Igazságügyi Orvosi Tanács Munkálatai, miniszteri javaslatok, azok indokolásai, matériáléi, Jogegységi Határozatok Tára, jogesetgyűjtemények, praktikum gyűjtemények.

Tekintetes egyetemi közgyűlés!

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Engedjék meg, hogy székfoglaló értekezésem előadása után néhány percre még igénybevegyem nagybecsű figyelmüket s röviden előadjam a mi pozsonyi egyetemünk fejlesztésére irányuló gondolataimat, illetőleg óhajaimat.

Ugy előttünk tanárok előtt, mint a mélyen tisztelt közönség körében, melyet Pozsony sz. kir. város intelligens és egyetemünk sorsa iránt érdeklődő társadalmának önkéntes képviselői gyanánt üdvözölhetünk itt, eléggé ismeretes az a sajnálatos és bántó körülmény, hogy egyetemünk ma is, a negyedik évünk elején egyetlen fakultásból áll.

Nagyon jól tudjuk és megértjük valamennyien, hogy ennek a reánk annyira lehangoló fennakadásnak az oka döntő sorban az immár negyedik éve dúló világháború, mely kulturánkra már eddig kibeszélhetetlen károkat, évtizedeken át helyrehozhatatlan csapásokat zúdított. Bármenyire tudjuk, megértjük is azonban ezt a valóban rendkívüli akadályt, mégis tekintettel arra, hogy a legilletékesebb tényezők várakozása ellenére ily hosszúra nyult háború tartama alatt lassanként az állam és a társadalom is mintegy beleedződött a háborús nehézségekbe s a változott viszonyok között is folytatják rendes hivatalos tevékenységüket, sőt sok téren új célszerű és üdvös alkotásokkal viszik előre az állami és társadalmi életet, ezt tekintetbe véve, igazán nem tudjuk magunkba fojtani a gondolatot, hogy a mi egyetemünket, illetőleg annak kiépítését, fejlesztését bizonyos mellőztetés érte ikertestvérel, a debrecenivel szemben.

A pozsonyi és debreceni új egyetemek alapításának története eléggé ismeretes mindnyájunk előtt, nem akarok azért visszaélni a mélyen tisztelt közönség nagybecsű türelmével, hogy annak részleteit itt ismételgessem. Azt azonban épen mi, pozsonyiak nem mulaszthatjuk el minden szükséges alkalommal kiemelni, hogy a legilletékesebb szakkörökben évtizedek óta Pozsonynak volt szánva a „harmadik“ egyetem. Arra is joggal hivatkozhatunk, hogy a harmadik helyett két új egyetem felállításáról szóló 1912. évi XXXVI. t.-c. a debreceni és a pozsonyi egyetemeket teljesen egyenlő joguaknak kontemplálta és sem a törvény szövege, sem a miniszteri javaslat indokolása nem tesz különbséget a két egyetem fejlesztésének, kiépítésének sorrendje tekintetében.

Ily körülmények között — anélkül, hogy Debrecennel most utólag, illetőleg a fejlesztés sorrendje tekintetében

versenyezni akarnánk, ami méltatlan dolog lenne hozzánk egy testvér intézettel szemben, melynek mi is legnagyobb örömmel óhajtjuk a haladását — mindenesetre érthető és talán bir is némi alappal az a recriminációnk, hogy míg Debrecenben immár három év óta három fakultás működik és ott a háborús idők ellenére is meg lehetett kezdeni és befejezésig juttatni az új egyetemi építkezéseket, még az új orvosi klinikákat is, addig nálunk Pozsonyban még mindig csak az egyetlen jogi fakultás áll fenn, egyetemi új épületeink csak papíron, a tervezgetés állapotában vannak, nincs aulánk, nincs külön rektorunk, nincsenek külön rektori és dékáni helyiségeink, nincsenek rektori és dékáni jelvényeink.

Vagyis bizony szégyenkezve kell bevallanunk, hogy a mi egyetemünk csak ugynevezett, mondjuk címzetes egyetem, és tényleg még a „csonka egyetem“ fogalmának sem felel meg. Miért kellett nekünk az első, kifejezetten átmeneti év után is még újabb két, sőt kell immár a harmadik éven át az „egykaru“ egyetem képtelen állapotának ezt a kellemetlen érzését átszenvednünk, jóllehet ugy az orvosi, mint a bölcsészeti fakultások ideiglenes, illetőleg fokozatos megnyitásának lényegesebb akadályai igazán nem voltak, amit bizonyít, hogy maga az előző kultuszminiszter úr előbb 1916., majd 1917. szeptemberre tervezte egyelőre legalább az orvosinak a tényleges megnyitását, — erre a megnyugtató feleletet mi igazán hiába keressük.

Megadta azonban eme nyugtalankodásunkra az örvendetes választ az új közoktatásügyi miniszter, gróf Apponyi Albert úr Ő Excellenciája, hazai kulturánknak ez a nagyérdemű vezére, aki kegyesen meghallgatva egyetemünk fejlesztése, illetőleg valóságos egyetemi színvonalra emelése iránti kérésünket s személyesen tájékozódva az orvosi és a

bölcsészeti fakultások megnyithatásának lehetősége felől, már a folyó évi augusztusban azzal az elhatározással örvendeztetett meg bennünket, hogy még a jelen iskolai év folyamán a második semester kezdetével (1918. januárban) megnyitja úgy az orvosi, mint a bölcsészeti fakultásokat.

Ha az egyetemünk sorsa iránt oly melegen érdeklődő pozsonyi közönséget örömmre hangolta ez a kellemes hír, úgy minket egyetemi tanárokat valósággal felvillanyozott és friss erőre buzdított a miniszter úrnak ez a bölcs és bátor intézkedése. Legyen szabad azért itt is a legnagyobb hálánkat és forró köszönetünket kifejeznem Ő Excellenciájának, hogy egyetemünk ügyét ily őszinte jóakarattal felkarolni s legbensőbb óhajunkat a megvalósulás útjára juttatni méltóztatott.

Ily nevezetes, egyetemünk életében, nagyítás nélkül szólva, korszakalkotó mozzanat küszöbén állva, egyetemi új évünk mégis örvendetesebbnek és mozgalmasabbnak ígérkezik, mint még a mult iskolai év végén is, megválasztatásom alkalmával sejtettem és remélni mertem. E biztató ígéret folytán az én rektori programmom is, amit megrajzolni szeretnék, gazdagabb és biztatóbb lehet, mint akkor elképzeltem, dacára annak, hogy a még mindig tartó háború folytán hallgatóságunk túlnyomó része még mindig távol lesz s így egyetemünk belső élete elég sivárnak és szomorúnak ígérkezik. De legalább a szervezés terén, az új fakultások megnyitása, a szükséges új intézetek, intézmények létesítése vagy előkészítése tekintetében mindenestre hasznos tevékenységre, fontos és változatos kultur-munkára lehet kilátásunk.

Talán hangzatos és jog szerint meg sem illető szót használtam, midőn rektori programmot említettem. Nem is ezt, csak legfőbb óhajaimat szeretném pár pontba összefoglalni, amelyeket az egyetemi tanári testületek segítségé-

vel s a Miniszter úr Ő Excellenciájának és a minisztérium főiskolai szakosztályának jóindulatú támogatása és kegyessége mellett megvalósítani, vagy legalább a valóság stádiumába juttatni szeretnék.

Kétségtelenül idői sorrendben is legelső s horderejére, jelentőségére is a legfontosabb feladatunk lesz *az orvostudományi fakultás megnyitásának előkészítése.*

Nem lehet eléggé erősen hangsúlyoznunk, mennyire égető szükség hazánkban egy új orvosi fakultás megnyitása. 1880. óta, tehát közel négy évtized óta sürgetik ezt az illetékes szakkörök, mint a ma fennálló két orvosi karon, különösen a budapestin létező túlszűfolttság megszüntetésére, levezetésére elodázhatatlan orvosszert. Ez a zűfolttság magának a budapesti orvostudományi kar legkiválóbb szakembereinek, legujabban pedig a Felsőoktatásügyi Egyesület folyó évi májusban közrebocsátott emlékiratának szavai szerint „már a háború előtt is ijesztő arányokat öltött“. Úgy ezek a leghitelesebb szaktestületek, mint a mi egyetemünknek egyik méltó büszkesége, Bakay Lajos kollegánk (1915. novemberi emlékirat a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez) mutatták ki kézzelfoghatólag, hogy a háború folytán óriási mértékben felszaporodott orvosi munka, a hadi és a polgári életben egyaránt előállt orvoshiány s a budapesti és a kolozsvári egyetemek orvosi fakultásainak valósággal hadiállapotba helyezése folytán az orvospézés ügye hazánkban oly kritikus helyzetbe jutott, amelyből csak két, de legalább is egy új orvosi fakultás megnyitása segíthet ki bennünket, csak az biztosíthatja a háború után visszatérő orvostanhallgatók arányos megoszlását és további alapos kiképzésüket.

Az illetékes orvosi körök eme világos állásfoglalása után bővebb indokolásra egyáltalán nem szorul az én s egyetemi egész tanári testületünknek az a leghőbb óhaja,

hogy az egyetemünkön törvényileg felállítani rendelt orvosi fakultás minél előbb, tehát már a jövő semesterre megnyitassék. Hogy ennek az egyelőre ideiglenes helyiségekben és csak részleges megnyitásnak Pozsonyban semmi lényeges akadályja nincs, azt a nagyméltóságú miniszter úr, épen a miniszterium főiskolai szakosztálya nagyérdemű főnökének, *dr. Tóth Lajos*, miniszteri tanácsos úrnak — aki eleitől fogva legmelegebb pártolója volt a pozsonyi orvostudományi fakultás mielőbbi megnyitásának — a részletes előterjesztése alapján állapította meg a folyó évi augusztus 11-én tartott értekezleten.

És itt ki kell emelnem — ha talán a Debrecennel szemben való féltékenység vagy versengés méltatlan vádját vonnám is magamra — hogy nézetem szerint az orvosi fakultás Pozsonyban akkor is okvetlenül megnyitandó, ha Debrecenben ezzel egyidejűleg bármi okból nem lehetne keresztülvinni a megnyitást. Nem kisebb hitelű forrás, mint az 1912. évi 36. t.-c. miniszteri indokolása állapítja meg gondos mérlegelés után, hogy orvosi fakultás felállítására a számba jöhető magyar városok közül Pozsony a legalkalmasabb, itt ennek minden előfeltétele megvan, míg Debrecenben ezek annyira hiányoznak, hogy a miniszteri javaslat ezért nem is vette tervbe ott az orvosi fakultás szervezését. De mégha 1912. óta jelentékenyen javult is a helyzet Debrecenben s ha ma már kedvezőbbnek látszik a talaj ott is az orvosi fakultás megnyitására, amit nem akarok kétségbe vonni, akkor sem felelne meg az osztó igazságnak s csak növelné a Pozsonyt eddig is bántó mellőztetés súlyát, ha az orvosi fakultás megnyitását nálunk csak azért kellene újból elhalasztani, mert Debrecenben valami elháríthatatlan okból csakugyan nem lehetne ez évben megkezdeni annak a működését. Mi szívesen látjuk, ha Debrecenben is a mienkkel egyidőben megnyílik az

orvosi kar, de ha csak egy új orvosi kart lehetne egyelőre megindítani, ez esetben joggal kívánhatjuk, hogy az elsőség minket illessen meg. Teljes bizalommal várjuk azért a miniszter úr Ö Excellenciájának intézkedéseit a szükséges tanerők kinevezése és az orvostudományi fakultás megalakítása iránt.

Második főprogrammpontunk, illetőleg óhajunk a *bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi fakultásnak is a megnyitása* szintén még ebben az iskolai évben.

Mindnyájan tudjuk, tekintetes egyetemi közgyűlés és mélyen tisztelt közönség, hogy a bölcsészeti fakultásnak mily nevezetes előzményei vannak Pozsonyban. Immár 41 éve, hogy a pozsonyi volt jogakadémia tanári kara — mint Berzeviczy Albert írja* — Deák Ferenc halálának benyomása alatt felterjesztést intézett Trefort Ágost kultuszminiszterhez, hogy a pozsonyi jogakadémiát, tekintettel a fennálló néhány bölcsészeti, történeti és nyelvészeti tanszékre, bővítse ki egyetemmé, mely „a haza elhunyt bölcsének emlékére Deák Ferenc-egyetemnek volna nevezendő.” Tényleg öt bölcsészeti tanszék volt betöltve ebben az időben a pozsonyi akadémián, ami ha mai szemmel nézve csekélység is egy bölcsészeti fakultás megnyitásához, de mindenesetre magvát képezhette volna annak. Sajnos, Trefort többször megnyilvánult jóakarata ellenére a terv abbamaradt s lassanként az öt bölcsészeti tanszék is leolvadt háromra, majd az új egyetem megnyitásával mindössze két bölcsészeti tanár lett kinevezve. Szomorú visszafejlődés mindenesetre, hogy a jogakadémia mellett lehetett öt, az egyetemmé előléptetett intézetben már csak két filozófiai tanszék szerepel.

* *Berzeviczy Albert*: Közművelődésünk és a harmadik egyetem. Budapest, 1894. 7. l.

Épen 40 évvel az 1876-iki kezdeményezés után, a mult iskolai évben, 1917 februárban vette fel aztán egyetemi tanácsunk az elejtett fonalat s tekintettel az orvosi fakultás 1917 szeptemberre tervezett megnyitásának előrelátott újabb elhalasztására, felterjesztést intézett Jankovich Béla miniszter úrhoz, hogy egyetemünk egykarúságának megszüntetése végett nyissa meg a folyó év szeptemberben a bölcsészeti fakultást, amelynek szervezése legkevesebb nehézséggel s valóban minimális költséggel keresztülvihető. Sajnos, a miniszter úr nem volt hajlandó magáévá tenni ezt a szép tervünket azon indokból, hogy előbbrevaló mindenképen az orvosi fakultás megnyitása.

Annál nagyobb örömmel jelenthetjük most, hogy gróf Apponyi Albert miniszter úr őszinte rokonszenvvel fogadta a folyó évi július hóban e tárgyban hozzá intézett memorandumunkat s magáévá tette egyetemi tanácsunknak, az orvostanáraink lojális nyilatkozatai alapján elfoglalt azt az álláspontját, hogy az orvosi és a bölcsészeti fakultások megnyitása független egymástól, egyiknek megnyitása vagy ennek elhalasztása nem akadályozza a másikat. S miután a bölcsészeti fakultás működésének megindítása mindössze kilenc új tanár kinevezéséből áll és előrelátható, hogy kiváló tanerőket sikerül a tervbe vett tanszékekre megnyernünk, a bölcsészeti fakultás megnyitása igazán minden scrupulus nélkül azonnal kivihető.

Azt pedig fejtegetni sem szükséges, hogy bölcsészeti fakultás nélkül egy valóságos egyetem el sem képzelhető. A bölcsészet a tudományok anyja, forrása, ennek külön kar útján művelése tehát elengedhetetlen, mihelyt tudományegyetemet alapítunk. A jogi és az orvosi fakultások, bármennyire önnálló tanrenddel működnek, mégis rászorulnak ma is a bölcsészeti kar egyes alapvető kolégiumaira. Magán az egyetemen, mint „Universitas magi-

strorum et scholarium“-on pedig kétségtelenül a bölesészettanárok és a bölesészethallgatók képviselik a legszorosabb értelemben vett tudományos szellemet, az érdeknélküli tiszta tudományos munkásságot.

Ha tehát mi itt Pozsonyban valóságos egyetemet, igazi egyetemi életet akarunk elkezdni, nem nélkülözhetjük a bölesészeti fakultást. Ennek a hiánya miatt nem tudtuk szervezni eddigelé a népszerű főiskolai tanfolyamot sem, amit különben egyetemi rendszabályaink értelmében és a miniszter úr külön felhívására is szerveznünk kellett volna. De a sok fontos érv és érdek közül, melyek a bölesészeti fakultás mielőbbi megnyitására kiáltanak, legyen szabad ezuttal még csak egyet felemlítenem. A bölesészeti fakultás az, melyre eddigelé a két régebbi egyetemen a nők is nagyobb számban iratkoztak be. Pozsonyban, hazánk egyik legrégebb kulturájú városában csekélykörű tapasztalatom szerint is annyi buzgó nőhallgatóra lenne kilátásunk a bölesészeti karon, hogy ennek látogatottsága már e réven is biztosítottnak tekinthető. Pedig ha a nők magasabb kiképzésének eszméje már a háború előtt is mindenfelé hódított, ma, a háború alatt s még inkább a háború után még erősebben fog hódítani és uralkodóvá erősödni.

Gróf Apponyi Albert kultuszminiszter úr Ó Excellenciája épen az egyetemünkön folyó év augusztusban tartott értekezleten tette azt a nagy horderejű kijelentést, hogy a nők előtt a jogi és a műegyetemi pályákat is megnyitni szándékozik. Ezen terve iránt véleményt kért az egyetemektől s mi is épen a napokban foglalkoztunk és foglalkozunk ezzel a fontos kérdéssel. Anélkül, hogy a tanári karunk e tárgyban hozandó határozatának praejudikálni akarnék s anélkül, hogy a feminista mozgalom túlhajtásait magamévá tenném, nem habozom kifejezni azt az egyéni véleménye-

met, hogy részemről melegen üdvözlöm a miniszter úr tervét. A háború folytán megfogyatkozott férfimunkások pótlása, a férj nélkül maradt nők tisztességes kenyérkeresetének biztosítása s mindenekfelett a nők természetes szellemi képességeinek továbbfejlesztése és az emberiség javára leendő értékesítése végett nézetem szerint megfelelő biztosítékok mellett minden alkalmas pályát meg kell nyitnunk a nők előtt, tehát a jogi pályát is, amelynek egyes ágain bizonyára hasznos és sikeres működést fejthetnek ki. Úgy sejttem azonban, hogyha ez a terv megvalósul is, még mindig a bölcsészeti fakultás lesz az, mely az egyetemre képesített nőket leginkább vonzani fogja, miután ez a fakultás az, amelynek tárgyai, problémái legjobban érdeklik a női kedélyt s itt értékesíthetik leg-
hasznosabban a nők istenadta tehetségeiket.

Már azért is tehát, hogy a nők részére itt Pozsonyban is adjuk meg a lehetőséget a legmagasabb tudományos kiképzésre s különösen arra a szakra, amely iránt leginkább vonzódnak, végtelenül örvendetes és áldásos lesz a bölcsészeti fakultás mielőbbi megnyitása. Legforróbb óhajunkat teljesítené ezért a miniszter úr Ó Excellenciája, ha a szükséges tanárok kinevezésével lehetővé tenné, hogy ez a fakultás is már a jövő szemeszterben megkezdhesse működését.

Egyetemünk továbbfejlesztésében a következő programpont aztán *az elméleti jellegű orvosi tudományok* részére szükséges *intézetek felépítése* s ezzel kapcsolatban negyedik fakultásunknak, *a mennyiség-teremtudományi és mezőgazdasági karnak az előkészítése*. Ez a feladatunk természet-szerű folyománya lesz az orvosi fakultás részleges megnyitásának. Ha egyszer sikerült az orvostudományi kar három felső évfolyamát működésbe hoznunk, a legtermészetesebb követelmény lesz mielőbb a két első évfolyam

megnyitását is lehetővé tenni, ami különböző intézetek létesítését fogja megkivánni, amelyek azonban legnagyobb részt a természettudományi karhoz is szükségesek lévén, ennek a szervezését is elő fogják készíteni. Tisztában vagyok ugyan azzal, hogy ezek a nagy költségekbe kerülő intézetek egyhamar s a jelen iskolai év alatt semmiesetre sem építhetők fel, de viszont az is bizonyos, hogy mielőtt az orvostudományi karunk megnyílt, ennek a karnak a tanárai legnagyobb készséggel fogják legalább az előkészítő munkálatokat ezen intézetekhez megkészíteni s a kivitel módozatai iránt is javaslatokat készíteni.

Egyébiránt a negyedik fakultás megnyitását s az említett intézetek létesítését jelentékenyen megkönnyítené egy közismert tervnek a mielőbbi keresztülvitele, melyről azonban sajnálatos módra eddigelé kevés szó esett. Tudvalevő, hogy a negyedik fakultásunk nem pusztán természettudományi és mennyiség-tani, hanem *mezőgazdasági* fakultás gyanánt van kontemplálva. Ez pedig a magyaróvári gazdasági akadémiának az egyetemünkkel való szerves kapcsolatba hozatalával történnék meg. Hallomásunk szerint a múlt évben már folytak is ezirányban tárgyalások a kultusz- és a földmivelésügyi miniszteriumok között. Úgy képelem azért, hogyha ezek a tárgyalások sikerrel fog-
nak járni, a magyaróvári akadémia szép, modern természetrajzi gyűjteményeinek áttelepítésével a negyedik fakultás felállításának nagy műve jelentékeny lépéssel haladna előre. Csak megemlítettem ezt a szállongó hirt, egyébként bizalommal reméljük, hogy az új kultuszminiszter úr, mielőtt ebben a tárgyban minket érdeklő lépés történik, kegyes lesz arról egyetemi tanácsunkat értesíteni és véleményünket meghallgatni. Vajha mielőbb alkalmunk lenne ebben a kérdésben is az előkészítő munkálatok terén szolgálatára lenni a miniszter úr Ó Excellenciájának.

Nem csupán az orvosi és a természettudományi intézetek mielőbbi megteremtése, de egyetemünk fejlesztése, helyesen valóságos egyetemmé formálása érdekében sok más okból is feltétlenül szükségesnek tartjuk *a végleges egyetemi épületeinknek mielőbb felállítását*, az erre irányuló munkálatoknak a mielőbbi megkezdését. Nagy lelki örömmel és lelkesedéssel szemléltük valamennyien a múlt évi Erzsébet-ünnepélyünk alkalmával, amidőn Albrecht királyi herceg Ő Fensége, mint Ő Felsége a király képviselője egyetemünk végleges helyéül a ma helyőrségi kórház gyanánt használt régi nyári primási palotát és az Esterházy-gyakorlóteret átadta és ezzel egyetemünket a végleg megállapított helyén felavatta, azokat a szép terveket, melyeket a miniszterium műszaki osztálya készített s melyeken a jövő képét előrevarázsolván szemlélhettük a leendő négy fakultás, a központi épület, az új egyetemi könyvtár nemes stýlban épült helyiségeinek madártávlati rajzát. Ez a valóban gyönyörű kép, melyet az avató ünnepélyünkön megjelent királyi Fenségek és országos előkelőségek is mint egyetemünk elhelyezésének végleges tervét szemlélték és helyeselték, most már csak a kivitelre vár. Szeretjük hinni, hogy az alkotások iránt oly fogékony, tettekre vágyó új kultuszminiszterünk Ő Excellenciája is magáévá fogja tenni a remek terveket s ambícióját fogja helyezni abba, hogy egyetemünk valóságos kiépítését tényleg is megcsinálja, hogy ő maga is lélek szerint gyönyörködhessen majd a restaurált szép palotákban, az aulának szánt primási fogadóteremben, az Aspremont-palota bájos folyosóin, a mi védasszonyunk, Erzsébet királyné fehér márványszobrával s más emlékekkel diszitendő egykori primási parkban. Azt hiszem, nemcsak az én magam és az egész tanári testület, de az egész ünneplő közönség s talán mondhatom, a pozsonyi társadalom leg-

hőbb óhaját fejezem ki, ha e helyen is arra kérjük a miniszter úr *Ő* Excellenciáját, *kegyeskedjék egyetemünk építkezési terveit mielőbb véglegesen megállapítani és annak kivitelét vagyis az építkezések megkezdését elrendelni.*

Kétségtelenül rengeteg nehézséget kell leküzdeni, teméntelen akadállyal szembeszállni, de mi bizunk a miniszter úr erélyében, törhetlen akaraterében, hogy ő minden nehézség ellenére meg fogja indítani ezt a nagy munkát is és lehetetlenné fogja tenni, hogy a szép tervek abbanmaradjanak vagy visszacsinálódjanak, amit elgondolni is vétek lenne. Esdve kérjük azért *Ő* Nagyméltóságát, kegyeskedjék módot találni a végleges építkezéseknek esetleg katonai erővel leendő megkezdésére és mielőbbi befejezésére. Különösen kérjük az aulának s rektori és questori helyiségeknek szánt *központi épületnek*, mihelyt a katonaság azt nélkülözheti, *kiürítését és restaurálását.* A mult évi avató ünnepélyünkön, amit ott tarthattunk meg, abban a boldog hitben ringattuk magukat, hogy ez évi megnyitó ünnepünket már a szépen restaurált nagy teremben tarthatjuk meg s azt ezuttal aulánknak felavathatjuk. Vajha legalább már a jövő év hozná meg ezt az örömünket.

Egyetemünk fejlesztése szempontjából az új fakultásoknak egyelőre ideiglenes helyiségekben leendő megnyitása és az új építkezések megkezdése mellett kétségtelenül a legfontosabb és legsürgősebb feladatunk, hogy *hallgatóink részére gondoskodjunk megfelelő elhelyezésről és ellátásról*, vagyis az e célra szolgáló intézmények: *internátusok, Mensa Academica és diákokthonok létesítéséről.*

Ha ma, a háborús viszonyok közt, tényleg nem sok hallgatónk van is, de egészen biztosra kell vennünk, hogy mihelyt egyszer megindul a harcterekről és a hadifogságból a fiatalság visszabocsátása, egyetemünk jogi karának és az akkora talán már megnyitott többi fakultásoknak a

népessége is rohamosan fog emelkedni. Erre ar időre tehát már készen kellene lenniök azoknak a *diákjóléti intézményeknek*, melyekben hallgatóink tanulmányaik idejére tisztességes elhelyezést és ellátást nyerjenek. Ha maguknak az egyes egyetemi tanároknak nem kötelességük is ilyen, gazdasági jellegű kérdésekkel foglalkozni, az egyetemi hatóságok nem térhetnek ki ezek tárgyalása és megoldása elől sem. A háborús idők különösen megtanithattak bennünket, hogy a szociális problémák, így egyetemi polgáraink anyagi viszonyainak, lakási, ételmezési körülményeinek, társadalmi nevelésüknek a magyar intelligencia jövője szempontjából annyira fontos kérdései elől nem dughatjuk fejünket a homokba.

Úgy tudom, hogy az előző kultuszminiszter úrnak határozott programja volt az internátusok mielőbbi felállítása egyetemünkön s ez irányban már a múlt tanévben részletes terveket is dolgoztatott ki. Nagy örömmel hallottuk az új miniszter úr ajkairól is, hogy ő is legmelegebb pártolója az internátusoknak, e részben is számíthatunk tehát az ő teljes jóakarására és alkotási kedvére. Nézetem szerint, ha egyetemünk népességét a háború után állandósítani akarjuk, elodázhatlanul szükség lesz nem is egy, de három, esetleg négy internátus szervezésére. Önálló, legalább is száz ifjú részére szóló internátus létesítendő a joghallgatók részére, akiknek létszáma előreláthatólag jóideig legnagyobb lesz egyetemünkön. Ezt a jogászinternátust keresztelhetnők el majd, az 1876-iki indítvány késői és szerény beváltásaképpen *Deák Ferenc-kollégiumnak*. Egészen külön internátus lesz aztán szükséges az orvostanhallgatók s külön a bölcsészethallgatók (és később majd a mezőgazdasági hallgatók) részére. E két utóbbira nézve kitünő minták állnak már előttünk a kolozsvári orvosi internátusban és a budapesti Eötvös-kollégiumban.

Úgy hiszem kívánatos lesz, ha az egyetemi tanács ez iránt részletes felterjesztést intéz a miniszter úrhoz, felkérve őt, hogy az internátusok felállítását rendelje el s azok szervezete és működésük megkezdése iránt a megfelelő utasításokat adja ki. Ha egyszerre nem remélhetjük is az említett három intézet felépítését és megindítását, de elengedhetetlennek tartom, hogy *legalább egynek a szervezése*, akár a végleges helyen, akár ideiglenesen bérelt helyiségben *már a jelen tanév folyamán megtörténjék*, hogy a jelentkező ifjakat ne kelljen tehetetlenül elutasítanunk, hanem a mai nehéz megélési viszonyok közt különösen a kevésbbé tehetős, de kiváló szorgalmú hallgatóknak tisztességes megélést biztosíthassunk.

Ugyancsak a szegényebb, illetőleg a legszegényebb sorsú, de kiváló tehetségű hallgatóknak egyetemi tanulmányaik lehetővé tétele végett egy rendkívül fontos programmpont gyanánt kell hangoztatnunk a *Mensa academica* mielőbbi kiépítését s azzal kapcsolatban *Diák-otthonok* létesítését. Mensa academica nevű intézményünk már a múlt iskolai évben is működött. Szerény keretekben ugyan, de miként a lelépő rektor úr jelentéséből méltóztattak hallani, akinek mint a Mensa-bizottság elnökének van legnagyobb érdeme ezen új intézményünk megszervezésében, a szűk keretben és ideiglenes állapotban is áldásos eredménnyel. Részemről szívem egész melegevel pártolom a lelépő kollégámnak a Mensa fejlesztése iránti javaslatait. Nézetem szerint e tárgyban is külön felterjesztést kell intéznünk a miniszter úrhoz, hogy a *Mensa részére* kegyeskedjék *önálló épület tervét* kidolgoztatni. Minta gyanánt legmelegebben ajánlhatom a kolozsvári egyetemi Diákasztal kétszáz főre szóló remek épületét. A diákotthonok tekintetében pedig, amelyek alatt a hallgatók egyes kisebb csoportjainak elhelyezésére szánt olcsó, de tiszta egészséges lakásokat

értünk, példát vehetünk a Budapest fővárosi ilyenféle intézményről.

E két utóbbi intézményre, a Mensa academica és a Diákotthonok létesítésére nézve legyen szabad az alkalommal Pozsony város intelligens és vagyonos polgáraihoz egy kérő szózáttal is fordulnom. *Vegyék pártfogásukba és pedig tetteges, anyagi támogatásukba ezt a szép szociális intézményünket.* A mai szűk keretek közt létesített Mensánkat egy nemeslelkű úriember hagyományának köszönhetjük. Tudomásom szerint Pozsony városának is van alapítványi helye a budapesti egyetemi mensán. Ezek a szép példák követőkre várnak. Mily szép emléket alkotnának maguknak azok a pozsonyi polgárok, akik most egyetemünk kialakulási éveiben egy-egy Mensa-alapítványi hely adományozásával vagy egy Diákotthon létesítésével vagy másnemű ily diákjóléti intézmény alapításával örökítenék meg nevüket. A jövő generációkat s ezzel a hazai kulturát örök hálára köteleznék le maguk iránt az ily nemesszívű jótékony Maecenasok.

További fontos programmunk lesz szintén az ifjúság javára a *testnevelési intézmények létesítéséről* való gondoskodás. Egyetemi tanácsunk már a múlt tanévben készített egy részletes tervezetet az egyetemi testgyakorlóintézet és sporttelep iránt, mely a nagyméltóságú miniszter úr jóváhagyását is megnyerte. Eme hasznos és az ifjúság testi jóléte, fejlődése szempontjából nélkülözhetetlen egyetemi intézmény mielőbbi életbeléptetése, gyakorlati keresztülvitele egyik fontos kötelességünk lesz. Mindenekelőtt egy torna- és vívóterem berendezése, tennisz- és korcsolyapályáról gondoskodás, ezenkívül evezős- és turistaegyesületek létesítése lesznek a legszükségesebbek. Természetesen ezek is főleg arra az esetre fognak szólni, ha majd tényleges hallgatóságunk növekedni kezd. Az alapokat azonban

már most le kellene raknunk s addig is, míg az egyetemi végleges épületekkel kapcsolatban az ezen intézményekhez szükséges épületek helye megállapittatik, legalább ideiglenes helyiségekben gondoskodni kívánunk a mai csekély számú hallgatóság részére is a testnevelés tehetővé tételéről.

Hallgatóink szellemi táplálására, nemes irányú szórakozására, felüditésére, ezzel társadalmi nevelésére szolgálnának továbbá a különböző *ifjúsági egyesületek*, illetőleg intézmények, így legelső sorban egy *ifjúsági olvasókör*. Ilyen természetesen már a jogakadémián is létezett s egyetemünk három évi élete alatt csak a háborús idők folytán hallgatóságunk zömének a harctereken távolléte miatt lehetett eddig is elodáznunk egy ily üdvös ifjúsági intézmény szervezését. Nagy örömmel említhetem meg, hogy a nagyméltóságú miniszter úr épen a legutóbbi napokban küldött le e tárgyban egy leiratot, melyben 1000 koronát utalványoz ily ifjúsági intézmény szervezésére s megengedi a volt jogakadémiai ifjúsági kör megmaradt csekély tőkájének is e célra felhasználását. Sajnos, a mai zsúfoltság mellett a jelenlegi egyetemi épületünkben lehetlenség lenne megfelelő helyet adni az ifjúsági olvasó részére, de igyekezni fogok egyelőre a legszerényebb keretben s mihelyt a két új fakultás megnyílik, valamely alkalmasabb helyiségben ezt az üdvös intézményt is életrekelteni.

Nagy szükségünk lenne különben hasonló szellemi üdülő helyet létesítenünk magunk, a tanárok részére is. A mult évi építési tervekben a Schiffbeck-telken az Aspremont-palota egy-két terme volt kijelölve ily *tanári kaszinó* részére. Ezt a tervet az orvosi fakultás odatelepitése folytán most ugyan egyelőre nem valósíthatjuk meg, de mindenesetre programmomba óhajtom venni egyelőre másutt ennek az intézménynek is a lehető megvalósítását. Ha az új orvos- és bölcsészkollegáink kinevezése meg-

történik, egyetemi tanári karunk oly szép létszámba emelkedik, hogy a kollegiális szellem ápolása céljából ily közös találkozó- és üdülőhelyiség szervezése bizonyára mindnyájunk közóhaját fogja képezni.

Tekintetes egyetemi közgyűlés!

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Anélkül hogy teljességre törekedtem volna, csak a legfontosabbakat és legsürgősebbeket összeállítva, ime mégis mily hosszú sorozata áll előttünk a teendőknél, a nagy és fontos feladatoknak. Nem képzelem és nem is reménykedem, hogy mindezeket a feladatokat az én rövid rektori működésem alatt meg lehetne valósítani, marad ezekből bőven a következő rektorok részére is. Különösen ha bekövetkezik az, amit egyetemünk fejlődése érdekében legforróbban óhajtok, hogy az én rektori működésem minél rövidebb időre terjedjen. Mihelyt a két új fakultás megalakul, az én kettős szerepemnek, helyesebben a rektori hatáskörrel felruházatásomnak is vége s egyetemünk kormányzata is végre egy rendes, valóságos egyetem kormányának a képére alakítandó át. Az egyes fakultások képviselői megválasztják majd az önálló rektort, aki mellé tanácsjegyző kinevezése és más segédszemélyek beállítása lesz szükséges. A jogi kar dékánja pedig marad tisztán dékán s hozzá hasonló önálló dékánokat választ az orvostudományi és a bölcsészeti kar is.

Vajha minél előbb bekövetkeznék ez a valódi egyetemi kormányzati állapot. S ha a jelek nem csalnak, új miniszterünk Ő Nagyméltóságának egyetemünk iránti különös jóindulatából, amit eléggé megköszönni és meghálálni alig leszünk képesek, talán már a közeli hónapokban s mindenestre már a jövő január hónapban ez az örvendetes helyzet be is állhat egyetemünkön.

Ebben a bizalomteljes hitben még egy óhajunknak bátorkodom hangot adni, ami épen az új rektor és az új dékánok választásával azonnal aktuálissá is lesz. A valóságos egyetemeken a rektor és a dékánok *diszjelvényekkel*, nyakláncal, illetőleg ezeknek ünnepélyes felvételével, veszik és adják át hivatalukat. Ezeket a diszjelvényeket viselik aztán az egyetemi ünnepélyes alkalmokon, ahol az egyetem méltóságát külsőleg is kifejezésre kell juttatni. E diszjelvényeket Ő Felsége, a király adományozza az egyetemeknek. Ugy tudom, a debreceni egyetemnek már dicsőült I. Ferenc József királyunk megadta ezeket a jelvényeket az egyetem felterjesztésére. Miután végre mi is oly közel állunk ahhoz, hogy külön rektorunk és dékánjaink legyenek, azt hiszem, egyetemi tanácsunk a feltünés és versengés gyanuja nélkül folyamodhatik a nagyméltóságu miniszter úr Ő Excellenciája útján Ő Felségéhez, *koronás királyunkhoz, hön szeretett új uralkodónkhoz, s kifejezve előtte a két új fakultás megnyitása iránti legmagasabb engedélye felett érzett hódolatteljes hálóját és köszönetét, előterjeszthetjük a diszjelvények adományozása iránti legalázatosabb kérelmünket is.* Nem hiúság, nem a külsőség iránti vágyódás vezet bennünket eme kérésünknel, de egyetemünk iránti szeretetünk. Egyetemünk ne maradjon el más egyetemek mellett, legyen végre egyenrangú azokkal ebben is, valódi egyetemi jellegét legyen módunkban eme diszjelvényekkel is kifejezésre juttatnunk.

*

Kifejlett és berendezett egyetemeken az a szokás, hogy az évmegnyitó ünnepélyes egyetemi közgyűlésen az új rektor székfoglaló beszéde után a rektort adó fakultás dékánja intéz üdvözlő, illetőleg buzdító beszédet az egyetemi ifjúsághoz. Mint megválasztott dékánt, engemet illet most ez a kötelesség is. Mint az ifjúság őszinte barátja,

akinek legfőbb ideálom és törekvésem mindig az volt, hogy ifjainkat csekély tehetségem szerint elősegítsem tudományos törekvéseikben és választott életpályájukon, legnagyobb örömmel s szívem egész melegével vállalom ezt a feladatot. Sajnos, hogy ezzel a kedves kötelességemmel oly röviden végezhetek. Akikhez szólanom kellene, azok közül bizony alig látok itt egynéhányat. Kedves hallgatóinknak legalább is 90%-a még mindig a különböző csatatereken küzd, harcol, ontja ifjúi vérét a hazáért, érettünk, itthonmaradottakért. Ha tehát hallgatóink igazi tömegéhez akarok szólni, nem tehetek mást, mintha a képzelet szárnyain elröpülök hozzájuk a lövészárkokba, az égbenyuló sziklahegyek ormaira, az idegen, eddig alig ismert folyók hidfőihez, a tőlünk sok száz és ezer kilométer távolságban levő fogolytáborokba és minden áldást kívánok reájuk, a mi szeretett ifjú hőseinkre, fiainkra, rokonainkra, jó barátainkra.

Legbuzgóbb imánk száll fel naponta s szálljon fel most is ez ünnepen az Egek Urához, hogy óvja és segítse ott Önöket, kedves hallgatóink, az ezer veszély között, vezesse vissza mielőbb sértetlenül és diadalmasan a mi karjaink közé és Alma Materünk kebelére. Adja meg a Mindenható Önöknek vérük hullásáért a végső diadalt, érvék el önvédelmi háborúnkuk azt a legfőbb célját, hogy ezeréves hazánk önállóságát, függetlenségét, békés felvirágzását minden időkre biztosítottak mondhassuk. Legyen jutalmuk fíjú hőseinknek a pótolhatatlan veszteségéért, amiket testi épségükben, előmenetelükben szenvedtek és még szenvedni fognak, az a megnyugtató tudat, hogy a XX. század örök szégyenfoltját, az emberietlen világháborút, melyet az orosz-francia-angol diplomácia telhetetlen irigysége kényszerített reánk, a magyar nemzet s főként annak mai ifjúsága becsülettel s a régi dicsőséggel megharcolta és nemcsak hazánkat mentette meg a

reátört félvilág ellen, de a rettenetes véradóval hozzájárult a nemzetközi jog ideáljának, sokak szerint ugyan csak utópiájának, a népek testvériségének, az állandó békének a kivivásához vagy legalább az előkészítéséhez is.

Legyenek meggyőződve fiatal barátaink, akik az egyetem padjai helyett most a harctereken hallgatják a világtérképét újraformáló ágyúuk dőrejét vagy a hadi fogság keserű kenyerén elmélkednek jövőjükön, hogy mi, az itthon maradottak egy percre sem felejtkezünk meg önökről s minden gondolatunk és törekvésünk az, hogy önöknek ha visszatérnek, minden lehető kárpótlást és kedvezményt megadjunk azokért a meg nem hálálható szolgálataikért, amiket a hazának és mindnyájunknak teljesítettek.

Önök pedig, itthon levő kedves hallgatóink, álljanak kettőzött szorgalommal és buzgalommal a munkába. Önökre, akik egy vagy más okból megmenekedtek a fegyveres szolgálat véradójától, ennek fejében szintén nagyfontosságú és *rendkívüli hazafias feladatok* várnak az egyetemi *rendes teendőiken, kötelességeiken és tudományos törekvéseiken felül.*

Önökre hárul most, miután kollegáink nagy része a honvédelmi munka tettleges teljesítése miatt erre nem ér rá, minden erejükkel sikra szállani hazánk belső biztonságának és *ezer éves alkotmányunk sértetlen fennmaradásának oltalmára.* Mindnyájan tudják, látják, mint ostromolják titokban, sőt félnyilvánosan is itt benn a hazában, még inkább a szomszéd szövetséges államban hazánk területi épségét, souverénitását és az osztrák-magyar monarchia dualistikus viszonyát egyes elvakult, a haza, az állam iránti hűtlenség utain botorkáló, hogy ne mondjam, az ellenséggel cimboráló nemzetiségi töredékek. Ezekkel a hazaáruló törekvésekkel Önöknek egyetemi polgárok, mint hazánk leendő szellemi vezetőinek, hazafias kötelességük *minden jogilag megengedett és tisztességes fegyverrel, a toll, az élőszó és a szövetkezés hatalmával szembeszállaniok.*

Álljanak Önök össze egy nagy szövettségbe Magyarország jogainak védelmére, vérrel szerzett és annyi friss vérrel újból megszentelt örökségünk, alkotmányunk oltalmára s akkor ha mi is, Önök is úgy teljesítjük valamennyien hazafiúi kötelességeinket, mint testvéreink, barátaink ott a véres harcmezőkön, akkor csakugyan . . . nyugton lehetsz édes hazánk, „Magyarországot a poklok kapui sem dönthetik meg“.

Ezzel a szent hittel s eme legmagasztosabb óhajommal a pozsonyi Erzsébet-tudományegyetemen az új tanévet megnyitottnak nyilvánítom.

